

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Natálie Nováková

Vizuálně-motorická znaková komunikace v praxi
záchranných a ozbrojených složek

Olomouc 2019

vedoucí práce: doc. Mgr. Jiří Langer, Ph. D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce s názvem Vizuálně-motorická komunikace v praxi záchranných a ozbrojených složek je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Zároveň prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronicky nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Olomouci dne 18. 4. 2019

.....

Natalie Nováková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat panu doc. Mgr. Jiřímu Langerovi, Ph. D, za odborné vedení mé bakalářské práce, jeho rady a pevné nervy, které se mnou při zpracovávání měl. Poděkování patří také všem, se kterými proběhl rozhovor. Velké díky patří mým spolužačkám Tereze Procházkové a Zuzaně Žádníkové, které mi byly velikou podporou, a díky kterým je tato práce napsaná.

Obsah

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Komunikace.....	10
1.1 Formy interpersonální komunikace	11
1.2 Modely komunikace	12
1.3 Verbální komunikace	13
1.4 Neverbální komunikace	14
2 Vizuálně-motorické komunikační systémy	19
2.1 Umělé komunikační systémy – znakované jazyky	19
2.1.1 Prstová abeceda	19
2.1.2 Makaton	21
2.1.3 Gestuno	22
2.1.4 Znakované národní jazyky	23
2.2 Přírozené znakové systémy – znakové jazyky	25
2.2.1 Znakový jazyk	25
3 Ozbrojené a záchranné složky české republiky	31
3.1 Integrovaný záchranný systém	31
3.2 Hasičský záchranný sbor České republiky	32
3.3 Zdravotnická záchranná služba České republiky	33
3.4 Policie České republiky	35
3.5 Armáda České republiky	37
PRAKTICKÁ ČÁST	40
4 Uvedení do praktické části	41
4.1 Cíle výzkumného šetření	41

4.2 Výzkumné otázky	41
4.3 Metody výzkumného šetření	41
4.3.1. Rozhovor	42
4.4 Charakteristika výzkumného vzorku	42
5 Vizuálně-motorická komunikace v praxi u ochranných a ozbrojených složek	43
5.1 Hasičský záchranný sbor České republiky	43
5.2 Zdravotnická záchranná služba České republiky	45
5.3 Policie České republiky	46
5.4 Armáda České republiky	48
6 Analýza výzkumu	53
6. 1 Zodpovězení otázek	55
6.1.1 Otázka č. 1 - Jsou nějaké podobnosti mezi komunikačními systémy jednotlivých ochranných a ozbrojených složek nebo se zcela rozcházejí?	55
6. 1. 2 Otázka č. 2 - Mají odlišnosti ve znakové komunikaci složek, nějaký dopad při společném zásahu?	55
6.1.3 Otázka č. 3 - Je znaková komunikace ve složkách nutná?	56
6.1.4 Otázka č. 4 - Bylo by možné jednotlivé komunikační systémy složek sjednotit, aby byly pro všechny stejné?	56
6.1.5 Otázka č. 5 - Jaké rozdíly nebo podobnosti mají znakové komunikační systémy se znakovým jazykem neslyšících?.....	56
ZÁVĚR	58
SEZNAM ZKRATEK	60
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY	61
PŘÍLOHY	I
ANOTACE	1

ÚVOD

Při studiu mě velice zaujaly komunikační možnosti a jejich rozsah u osob se sluchovým postižením. Jejich využitelnost se nevztahuje pouze do problematiky speciální pedagogiky, ale do velmi širokého spektra oblastí. Dlouhodobě mě zajímaly převážně ozbrojené složky naší země i ty zahraniční. Napadlo mě, proč tyto dvě oblasti nespojit a nezjistit, co tyto dva diametrálně jiné světy mají společného a v čem se naopak zcela rozcházejí.

Úkolem této práce je představit znakovou komunikaci v jiné formě než ji známe u osob se sluchovým postižením. Znakujeme, používáme tedy gesta každý den, aniž bychom si to uvědomovali. Mávnutím rukou při pozdravu, zvednutím palce při souhlasu nebo mrknutím oka na osobu, která nás zajímá. I takto vlastně komunikujeme každý den, nepřetržitě a bez přemýšlení. Zamýšlela jsem se tedy, kde mimo všední komunikaci a oblast speciální pedagogiky můžeme komunikaci za pomoci znaků ještě využít.

Tato práce je zaměřena na vizuálně-motorickou komunikaci u našich ozbrojených a ochranných složek. Cílem bakalářské práce je shromáždění informací o jednotlivých způsobech vizuálně-motorické znakové komunikace v obranných a ozbrojených složkách a jejich porovnání.

Teoretická část práce poskytuje přehled a základní informace o každé této složce, komunikačních systémech a komunikaci jako takové. Popisuje komunikaci verbální i neverbální a jejich vliv na sebe, dále vizuálně-motorické komunikační systémy pro osoby se sluchovým, ale i jiným druhem postižení. Představuje jednotlivě každou z obranných a ochranných složek naší země a její členění.

Z důvodu velkého rozsahu tohoto tématu je praktická část práce zaměřena na základní informace o vizuálně-motorické komunikaci daných složek. Jsou popsány jejich důvody využití, jejich rozsah a situace v jakých se využívají. Dále se můžeme dozvědět, za jakých okolností se tyto znaky vyučují a jakými způsoby. Praktická část dále porovnává jednotlivé komunikační systémy daných složek, jejich různorodost či podobnost.

Ke zpracování této práce jsem využívala odborných literatur jak českých tak i zahraničních, internetových zdrojů, zákonů, metodik, vyhlášek, směrnic a příruček. K ojedinělosti této práce nebylo možné doplnit ani porovnat získané informace. Praktická část je tedy plně sepsána z informací, které jsem během rozhovorů získala od příslušníků, zaměstnanců, odborných asistentů a poradců daných složek.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Komunikace

Komunikace jako základ sociální interakce a sociálního jednání je nepostradatelnou podmínkou člověka při socializaci. Každá živá bytost má potřebu komunikovat, sdílet a předávat informace. Z důvodů užívání pojmu komunikace v různých vědních disciplínách nemá pojem jednotnou definici. Samotný pojem vychází z latinského *communicatio*, který ve významu možno chápat jako sdělování, přenos či společenství. Na vývoj jedince má komunikace velký vliv převážně v oblasti mezilidských vztahů. V obecné rovině můžeme komunikaci chápat jako složitý proces předávání a výměny informací. Předpokladem k úspěšné komunikaci jsou komunikační kompetence komunikujících. (Klenková, 2006)

Komunikační dovednosti ovlivňují kvalitu našeho nejen soukromého života, ale i toho profesního. Komunikace nám dále pomáhá rozvíjet přátelské, milenecké i rodinné vztahy. (De Vito, 2008)

Můžeme ji lze rozdělit dle různých kritérií, které se také liší autory publikací. Vzdělávací portál (<https://is.mendelu.cz>) rozlišuje tyto druhy komunikace:

- auditivní (řeč, zvuk, hudba),
- vizuální (písmo, fotografie, tiskoviny),
- statická (kresba, fotografie),
- dynamická (film, video),
- přímá (rozhovor, beseda),
- nepřímá (= zprostředkovaná – telefonní rozhovor, videokonference),
- aktuální (probíhá v reálném čase),
- reprodukováná (vysílaná se zpožděním),
- individuální (s jednou osobou),
- skupinová (s větším počtem osob).

A podle typu sdělení:

- jednosměrná – tok informací, sdělení (např. v hromadných sdělovacích prostředcích),
- obousměrná – sdílení, možnost zpětné vazby,
- prvotní – základní,

- druhotná – mediální zpracování,
- ve stejném jazyce,
- v různých jazycích – problém kultury,
- intrapersonální – informace a soudy v rámci své osoby,
- interpersonální – mezi dvěma či více osobami,
- masová – masmédia.

Maštalíř (2018) v příručce alternativní a augmentativní komunikace naopak zmiňuje dělení dle těchto kritérií:

a) Dle použitých prostředků k procesu

Verbální – neverbální – činem

b) Schopnosti rozumět sdělení a vyjadřovat záměr

Receptivní (pasivní) – expresivní (aktivní)

c) Podle toho, co a jak sdělujeme

Obsahová – formální stránka

V této kapitole se zaměříme převážně na komunikaci interpersonální, kde se dozvíme jaké má formy, modely a průběh. Také si objasníme rozdíly verbální a neverbální komunikace.

1.1 Formy interpersonální komunikace

Formy komunikace můžeme rozdělit podle druhu přenosu zprávy, kterou využijeme. Musíme ještě zmínit, že formy nejsou užívány odděleně, ale většinou bývají pospojovány v jednom projevu. Mezi první formu můžeme zařadit rozhovor, což je komunikace pomocí otázek a odpovědí. Prostřednictvím rozhovoru si necháváme radit, dozvídáme se informace o druhých a oni o nás, využívá se jako pohovor, když žádáme o práci. Rozhovor je převážně produkován verbální komunikací, ovšem v dnešní moderní době můžeme rozhovor vést i pomocí e-mailů či (video)hovorů. Pokud už komunikujeme ve skupině pěti až deseti lidí (liší se autory),

můžeme formu nazvat jako komunikace v malé skupině. Ta nejčastěji slouží ke vztahovým a úkolovým potřebám. Ve skupině na sebe všichni navzájem působí, řeší společně problémy, navrhují nová řešení, přicházejí na nové nápady, sdílí navzájem své zkušenosti či znalosti. Většinu života trávíme ve skupinách, ať už formálních (schůze) nebo neformálních (chat rooms). Jako naši první malou skupinu můžeme zmínit rodinu, dále zájmové kroužky, pracovní kolektiv, různá zasedání a mnoho dalších. Při projevech, přednáškách, konferencích s větším počtem lidí využíváme veřejnou komunikaci, ta probíhá mezi mluvčím a posluchači. Během veřejné komunikace může být počet lidí od desítek, až po milióny. V této formě komunikace většinou přesvědčujete a informujete vy někoho nebo oni naopak vás, sdělují se informace, přesvědčuje se k úkonům (volby), k vykonání koupě či k navádění myšlení. Díky dnešním elektronickým médiím můžeme využívat blogy, různé sociální sítě, masmédiá, internet, k předání sdělení velkému počtu lidí. Jak už jsme zmínili výše, doba jde velmi rychle dopředu. Umožňuje nám tedy snadnější, rychlejší a pohodlnou komunikaci i na velké vzdálenosti, zprostředkovanou počítačem. Můžeme do ní zahrnout e-maily, chaty, sociální sítě, různé aplikace, webové stránky. Komunikace přes počítač se nevyrovná té osobní face to face, ale velmi pomáhá udržovat kontakty a spojení, pokud jsme například na druhé straně republiky či dokonce světa, ať už na dovolené, pracovní cestě nebo na studiích. Mezi poslední formu mezilidské komunikace zařadíme masovou komunikaci. Ta vychází z jednoho zdroje a je určena velkému počtu příjemců. Těmi nejvýznamnějšími masovými médii jsou noviny, televize, různé časopisy či rozhlas. (De Vito, 2008)

1.2 Modely komunikace

Dříve než popíšeme jednotlivé modely, vysvětlíme pojmy, které se v modelech objevují. Mezi dva nejzákladnější pojmy patří zdroj (mluvčí) a příjemce (posluchač). Když mluvíme, gestikulujeme nebo se usmíváme, vysíláme sdělení. Pokud naopak čteme, díváme se nebo posloucháme, sdělení přijímáme. V hlavě, aniž bychom si to uvědomovali, si konverzaci připravujeme. Následně, kdy tyto myšlenky převedeme do řeči, sdělení vlastně kódujeme (kódovač). Když tento kód přijmeme a pochopíme, vlastně nastává opačný proces, tedy dekódování (dekódovač). K kódování i dekódování je potřeba mít stejné jazykové znalosti a stejný jazyk. Někdy chceme z konverzace cíleně vyloučit určitou osobu, proto využijeme takové kódování, které dekóduje jen osoba pro kterou je sdělení určeno. Jiným způsobem

kódování je například žargon, symboly v psané komunikaci a mnoho dalších. Dalším, ač už zmiňovaným pojmem, je sdělení. Sdělení má mnoho forem a může být vysíláno verbálně, za pomoci slov, nebo neverbálně například úsměvem. Tzv. předběžná sdělení předcházejí naše hlavní sdělení, patří jsem předmluva v knihách, úvodní slova na konferencích, ukázky filmů nebo i obálky časopisů. Prostřední částí komunikačního procesu je komunikační kanál, který naše sdělení převádí. Většinou není použit pouze jeden, ale hned několik kanálů najednou. Tyto kanály můžeme klasifikovat dle použitých komunikačních prostředků (hlas, doteky, zrak a chuť). Jaké kanály převažují, záleží na situaci a druhu komunikace, ale také na zdravotním stavu člověka. Osoba se těžkým sluchovým postižením bude více využívat zrakový a hmatový kanál než ten sluchový. Jako poslední pojem, který je přítomen také v každé komunikaci je šum. Ten narušuje komunikační proces, zkresluje nebo znemožňuje, aby se sdělení dostalo k příjemci. Po vzoru sdělení může i šum mít akustickou nebo optickou formu. (De Vito, 2008)

I v oblasti modelů komunikace dochází k vývoji. V dřívějších modelech se na komunikaci nahlíželo jako na lineární proces. V tomto pojetí mluvčí mluvil a posluchač naslouchal, proces postupuje přímou cestou, tedy mluvčí jen mluví, ale nenaslouchá a opačně. Na tento model později navázal model interakční, kde se oba účastníci střídají na pozicích mluvčího a posluchače. I tento model stále odděloval mluvení a naslouchání na dva samostatné děje. V současnosti je nejvíce uznáván transakční model, v němž je každý zároveň mluvčí i posluchač. Ve stejné době, kdy vysíláme sdělení, zároveň přijímáme sdělení ze své vlastní komunikace i reakci druhého účastníka. (De Vito, 2008)

1.3 Verbální komunikace

Vyjadřování pomocí slov a jazyka nazýváme verbální komunikace. Mezi tuto komunikaci řadíme mluvenou nebo psanou formu jazyka.

Verbální komunikace je součástí sociálního života každého jedince. Instinktivně komunikaci vyhledáváme a potřebujeme ji. Pomáhá nám rozvíjet paměť, být v obraze, zdokonalovat se v mluvním projevu i se učit naslouchat. Při delší separaci od komunikace osoba zažívá tzv. deprivaci. Vzhledem k tomu, že majoritní společnost používá ke komunikaci

právě komunikaci verbální, snažíme se osoby s postižením či znevýhodněním vést ke zdokonalování mluveného projevu, pokud to ovšem jeho zdravotní stav umožňuje. (Mikuláščík, 2010)

Mluvená komunikace ovšem není možná bez té beze slov, tedy komunikace neverbální. Provází verbální komunikaci gesty, mimikou i postavením těla vůči druhé osobě. Navzájem se nedají odloučit. Výhodami mluveného projevu je možnost okamžité zpětné vazby, fyzická blízkost, možnost neprodlené výměny názorů, která je efektivní například u přesvědčování. Naopak nevýhodou je její kontrolovatelnost ve větším počtu komunikujících, co je vyřčeno se nedá vzít zpátky, není čas na zdlouhavé přemýšlení a náš verbální projev může být lehce ovlivněn nátlakem oponenta.

Na kvalitu slovní komunikace má vliv řada faktorů. Zmínit můžeme například kulturní vlivy, věk a pohlaví účastníků, sexuální přitažlivost, vyslovování hlásek, zřetelnost a mnoho jiných. (Borg, 2013)

1. 4 Neverbální komunikace

Opakem výše zmíněné komunikace je neverbální komunikace, tedy beze slov. Jak jsme už zmínili, verbální a neverbální komunikace nejdou oddělit, pracují společně a vytvářejí jednotný obraz účastníka komunikace. Z toho důvodu nejde nekomunikovat. Neverbální komunikace pracuje s tělem, hlasem, časem, prostorem, dotyky, mlčením, ale i s věcmi kolem nás. Z komunikace s druhou osobou si z mnohem větší části vezmeme právě neverbální projevy. Prvním důvodem je i to, že neverbální komunikace často slouží jako zdůraznění, nahrazení nebo doplnění verbální komunikace. Druhým důvodem může být složitější lež. Neverbální komunikace probíhá nevědomě a velmi špatně se dá ovládat. Říci v mluvené formě lež je lehké, ale tělo na to reaguje po svém, nějakým projevem, který lze zaznamenat. Vyjadřování emocí je také jednodušší pomocí neverbální komunikace než v té verbální. (De Vito, 2008)

Dle Klenkové, 2006 můžeme v neverbální komunikaci rozlišovat vokální, paralingvistické, nonvokální a extralingvistické fenomény. První dva zmiňované zahrnují kvalitu hlasu a způsob mluvení, druhé dva naopak zrakový kontakt, gesta, mimiku, haptiku a držení těla. V následujícím textu si podrobněji zmiňované fenomény popíšeme.

Ovládání svalů v obličeji, tedy jejich pohyb, nazýváme mimika. Ta nám slouží v neverbální komunikaci nejvíce k projevům emocí. Slouží k vyjadřování prožitků, vztahu ke sdělení nebo první dojmy na druhou osobu. Nejedná se ovšem o prožitek, ale o vyjádření (signalizaci) našeho emočního stavu. Mimika také specifikuje nejen náš psychický stav, ale také i náš stálý emoční výraz., který pro nás může být charakteristický. Jedná se o velmi citlivou formu komunikačních signálů, ve kterých trénovaný člověk dokáže dobře číst. (Mikuláščík, 2010)

Některé mimické projevy jsou snadněji rozpoznatelné, než ty druhé. Americký psycholog Paul Ekman sestavil seznam sedmi primárních emocí, které jsou nejjednodušší v obličeji rozeznat. Jedná se o radost, smutek, hněv, opovržení, strach, překvapení a znechucení. (Plháková, 2003)

Využíváme také mimické techniky, které nám pomáhají regulovat emoce, aby byly společensky přijatelnější. (Mikuláščík, 2010)

Nekomunikujeme jen obličejem samotným, ale také očima. Signály, které jimi předáváme se liší pohledem, konkrétněji jeho délkou, směrem a charakterem. Každý ze signálů podléhá několika závislostem například kulturní zvyky, nálada, zájem komunikovat, psychické rozpoložení člověka v daný moment. Na očích si všímáme specificky zornic, které mění svojí velikost (rozšiřují se nebo se stahují). Tento signál vyjadřuje intenzitu zájmu nebo naopak strachu. Očním kontaktem konverzaci zahajujeme a jeho ztrátou naopak ukončujeme. U očí nás také může zajímat intenzita mrkání a otevřenost víček. Pohled zastupuje také náš zájem či naopak nezájem o danou osobu. Pokud bychom se při projevu často a dlouho zaměřovali na jednu osobu, vysíláme tím signál, že o ní máme větší zájem. Tyto dlouhé pohledy mohou být také pro druhou osobu velmi nepříjemné. Naopak pokud o určitou část publika pohledem “nezavadíme” dáváme tím najevo nezájem až odpor. (De Vito, 2001)

Nepřetržitě také komunikujeme svým tělem (kinezika) prostřednictvím pohybů a gest (gestika) i svým celkovým vzhledem. Vědci rozlišují pohyby na pět základních typů: gesta, ilustrátory, afektivní projevy, regulátory a adeptéry. (Knap, Hall, 2013)

Gesta se liší ve významu, ale i v množství, na základě kulturních rozdílů a potřeb daného státu. (Vymětal, 2008)

Jsou to symboly, které tlumočí přímo slova či fráze. Verbální sdělení zesilují ilustrátory. Nejčastěji k tomu využíváme pohyby rukou či hlavy, mluvíme o něčem, co je nad námi, gestikulujeme tím směrem. Dále je můžeme využívat k vyjádření tvaru či velikosti předmětů, o kterých zrovna hovoříme. Afektivní projevy jsou mimické projevy (úsměv), ale také gestikulace rukou nebo celého těla. Tyto projevy využíváme k posílení či doplnění slovních projevů. Oproti tomu regulátory jsou takové signály, kterými přímo řídíme, koordinujeme nebo udržujeme řeč s druhou osobou (například kývnutím na souhlas...). Posledními gesty jsou adaptéry, který uspokojují nějakou naši osobní potřebu. Patří mezi ně poškrábání nosu, odhrnutí vlasů z očí atd. (De Vito, 2001)

	Název a funkce	Příklady
	Gesta přímo vyjadřují slova nebo slovní spojení. V různých kulturách mohou mít různé významy.	Znamení „OK“, mávnutí „pojď sem“, znamení autostopců.
	Ilustrátory doprovázejí a doslova „ilustrují“ slovní sdělení.	Kruhové pohyby rukou při hovoru o nějakém kruhu, naznačení velikosti roztažením rukou daleko od sebe při povídání o našem velkém.
	Afektivní projevy vyjadřují emocionální významy.	Výraz štěstí, překvapení, strachu, hněvu, smutku, znechucení, pohrdání.
	Regulátory monitorují, udržují a řídí řeč druhého.	Mimické výrazy a gestikulace rukou naznačující „pokračuj“, „zpomal“ nebo „co bys měl?“
	Adaptéry uspokojují nějakou potřebu.	Škrábání na hlavě.

Obrázek č. 1 Pět signálů těla (De Vito, 2001)

Kinezik se zabývá pohyby celého těla (např. chůze - rychlá, pomalá, klátivá), obličejem (mimika) a rukou (dotyky, posunky). (Čermák, 1997)

Stejný autor také *“rozeznává pohyby pravé (autentické) a nepravé (parakinetické).”*

Prostorová komunikace neboli proxemika, jak už z názvu vyplývá, zkoumá prostor a vzdálenost. Autor E. T. Halla (1990) rozlišuje čtyři základní vzdálenosti, ze kterých se dá vyčíst, jaký vztah s danou osobou máme, jak na něj reagujeme a jestli nám tato vzdálenost vyhovuje. Autor uvádí intimní vzdálenost (45 cm a méně), v této vzdálenosti od nás se pohybují osoby nám velmi blízké (přítel, manžel). Naš osobní prostor je individuální, ale

považuje se za něj vzdálenost od 45 cm do 1, 2 m. Jeho vnější hranici tvoří natažení našich rukou. Společensky komunikujeme do vzdálenosti 3, 7 m. Tato společenská vzdálenost poskytuje formální a neosobní komunikaci. Poslední vzdálenost, která je větší jak 3, 7 m nazýváme veřejná. Ta nás má za úkol chránit. Stačíme reagovat na blížící se nebezpečí - utéct nebo spustit jiné obranné reakce.

Držením těla, jeho náklonem, práce rukou, hlavy, nohou, se zabývá posturika. Můžeme zní vyčíst zájem, postoj k partnerovi nebo emoční stav. Posturika se také zajímá o vytvoření pozitivních či negativních vztahů během komunikace. (Mikuláščík, 2010)

Délkou reakcí na sdělení a využívání času v komunikaci, zkoumá věda nazývaná se chronemika. Je to tedy způsob nakládání s časem a jeho strukturování při komunikaci s dalšími osobami, např.: někdy může jít o zbytečně protahovanou komunikaci, jindy rychle ukončenou. Jednat se může také o obavu, že času pro komunikaci (veřejné vystoupení) je mnoho nebo naopak málo vzhledem k obsahu, který chceme sdělit. Chronemika se týká také vyváženého poměru účasti na komunikaci při rozhovoru (dialogu). Také dochvilnost nebo naopak nedochvilnost spadá do chronemiky. (<http://www.slovník-cizích-slov.net>, 2006 - 2019)

Jako poslední zdroj neverbální komunikace zmíníme haptiku neboli dotykovou komunikaci. Autoři Burgoon, Buller a Woodall (1994) udali příklady jaký vliv na haptiku má kultura. Tvrdí, že Japonci se dotýkají navzájem méně než Anglosasové, ale ty se navzájem dotýkají méně než obyvatelé jižní Evropy. Pomocí dotyků můžeme vyjádřit pozitivní emoce, náklonnost i sexuální zájem. Správným dotykem můžeme také usměrnit agresi či ovládat chování. Pokud se s někým loučíme pomocí dotyků (objetí, podání ruky) používáme tzv. rituální dotyky. Funkční dotyky naopak využíváme k nějakému úkonu, když druhému chceme pomoci vstát nebo oprášíme dítě od prachu. (De Vito, 2001)

V dotekové komunikaci rozlišujeme tři doteková pásma těla:

- pásmo společenské, profesionální a zdvořilostí - ruce a paže,
- pásmo osobní a přátelské - paže, ramena, vlasy, obličej,
- pásmo intimní, erotické a sexuální - kterákoliv část těla.

Ruku podáváme skoro každý den, seznamujeme se tak s novými lidmi či se zdravíme se šéfem. Podle stisku ruky můžeme vyhodnotit, jaký by ten člověk mohl být. Rozlišujeme hned několik kritérií jako síla a délka stisku ruky, natočení dlaně, místo uchopení a frekvence potřesu. (Vymětel, 2008)

Podle Wernerové (2010) rozlišujeme ještě dotyky bezděčné a nechtěné (v dopravních prostředcích, tlačenicích), dále plánované a záměrné (u flirtu).

2 Vizuálně-motorické komunikační systémy

Tyto systémy jsou především využívány jako důležitá role v komunikaci u osob se sluchovým postižením. Využívají se především specifické vizuálně-pohybové prostředky (tvary, postavení, pohyby a pozice rukou, hlavy a obličeje - mimika), které jsou vnímané zrakem. Jejich produkce a také percepce nejsou závislé na zvukovém kanále, proto k nim není potřeba sluchu, jsou tedy plně přístupné smyslům sluchově postižených. Vizuálně-motorické systémy můžeme dle jejich podstaty rozdělit do dvou základních skupin. První touto skupinou jsou přirozené znakové systémy, které vznikly dlouhodobým přirozeným vývojem (např. národní znakové jazyky). Naopak druhou skupinu tvoří uměle vytvořené systémy, ty vycházejí především z majoritního mluveného jazyka (např.: prstové abecedy, znakovaná čeština a Gestuno). Tyto systémy se snaží umožnit vzájemnou interkulturní komunikaci slyšících a neslyšících. (Langer, 2013)

2.1 Umělé komunikační systémy – znakované jazyky

Jak už autor zmiňoval výše, jde o komunikační systémy, které nevznikaly dlouhodobým přirozeným vývojem, ale byly synteticky vytvořeny odborníky. Většinou vycházejí gramaticky právě z národních mluvených jazyků. V této kapitole si představíme jejich nejvyužívanější zástupce z pohledu komunikace osob se sluchovým postižením.

2.1.1 Prstová abeceda

Prstová abeceda, také známá pod názvem daktylní abeceda. Jedná se o slovní vizuálně motorickou komunikační formu, při které se využívá různých poloh a postavení prstů k vyjádření písmen. Z těch se pomocí syntetickým a sukcesivním postupem tvoří slova, stejně jako se spojují hlásky do slov v mluvené řeči. Můžeme říci, že to je vizuální forma přesného, až doslovného tlumočení textu z formálního hlediska. (Hudáková, 2008)

Pokud se podíváme na vznik a do historie vývoje, zjistíme, že tvůrci prstové abecedy nebyli ani neslyšící ani jejich učitelé, ale mniši, kteří se zavázali k věčnému mlčení a používali ji k vyměňování názorů mezi sebou, bez porozumění okolí. V samotném

historickém hledisku se za základ pro prstové znaky považují znaky pro číslice, jichž používaly například staří Egypťané, Řekové či Římané. První zmínky o prstové abecedě, bez vztahu k výuce neslyšících, napsal už v 8. století n. l. anglický biskup Béd'a Venerabilis pod názvem "Loquela per digitos", v překladu prstomluva. Popsal tři různé druhy prstové abecedy a to jednoruční, dvojruční a smíšenou. Toto dělení se využívá dodnes. V roce 1620 popsal rutiny abecedy těla Pablo Bonet ve spise "Reducción de las letras e arte enseñar los mudos" (Redukce písmen a umění učit hloupé). Španěl Melchior de Ybera publikoval v roce 1593 jednoruční abecedu. Prstová abeceda je ovšem jen základ, který je nutno umět k používání prstové řeči. Využívá se především k hláskování cizích slov, odborných názvů či termínů, které dosud nemají ve znakovém jazyce ustálený znak. Dále ji můžeme využívat k hláskování jmen, příjmení, měst nebo při výuce jako mnemotechnická pomůcka. (Krahulcová, 2002)

Stejně jako později zmiňovaný znakový jazyk ani prstová abeceda není mezinárodně sjednocena, u nás v České republice se používá více jednoruční prstová abeceda.

Jako každý systém má i prstová abeceda svoje klady a zápory. Mezi klady tohoto systému patří zajisté jeho vizuálně-motorická forma, z čehož vizuální složka umožňuje analýzu a syntézu slov na prvky, ze kterých jsou složeny. To napomáhá neslyšícím lépe si osvojit gramatické slovní tvary, gramatické koncovky. Další výhodou je lehká naučitelnost a produkovatelnost. Česká prstová abeceda má 27 znaků pro hlásky, které jsou doplněny znaky pro naše specifické háčky a čárky. (<http://ruce.cz>, 2004-2007)

Naopak od psaní, kde je daktyl rychlejší, je oproti znakovému jazyku pomalejší. Nedá se tedy využívat ke každodenní komunikaci. Nevzniká slovo celistvé, ale hláskuje se písmeno po písmenu, to způsobí zpomalení hovorového tempa, za předpokladu, že se daktylování a mluvení používají současně. Tento systém se aplikuje převážně u osob s postižením, hlavně u osob neslyšících. Daktyl tedy neumožňuje plnohodnotnou a srozumitelnou komunikaci s majoritní většinou, což i mimo předchozích příkladů jeho nevýhodou. (Krahulcová, 2002)

2.1.2 Makaton

Makaton byl vytvořen jako jazykový program využívající systému manuálních znaků a grafických symbolů, který poskytuje základní prostředky komunikace a podněcuje jak rozvoj mluvené řeči, tak i porozumění pojmům u dětí i dospělých s komunikačními problémy. (Janovcová, 2003)

Byl vytvořen v roce 1976 ve Velké Británii týmem pracovníků (logopedka a psychiatři) - Margaret Walker, Katharine Johanson a Tony Cornforth (z jejich písmen vznikl právě název Makaton). Vytvoření tohoto programu bylo v rámci řešení projektu zaměřeného primárně na umožnění komunikace neslyšícím dospělým osobám, které mají potíže s osvojováním nových poznatků, nebo dětem s mentálním postižením a autismem, které sice slyší, ale špatně mluvené řeči rozumí a verbálně nekomunikují. (Tarciová, 2005)

V dnešní době se nejvíce Makaton využívá právě ve Velké Británii a v dalších anglosaských zemích, ale zaveden byl také například v Austrálii, Malajsii, Španělsku, Norsku i Pákistánu. Přímo v Londýně funguje institut zabývající se dalším vývojem systému Makaton (Makaton Vocabulary Development Project), který zastřešuje výcvikové kurzy pro lektory Makatonu. U nás v České republice je situace poněkud jiná, systém tu není ještě zcela zaveden. Výuka systému u nás probíhá pouze pod záštitou Mgr. Lucie Laudové (CAAK Praha), která je jedinou certifikovanou lektorkou v naší zemi. V 90. letech 20. století proběhl na našem území jeden kurz Makatonu. (Langer, 2013)

Znaky originálního systému pocházejí převážně ze znakového jazyka neslyšících ve Velké Británii (BSL - british sign language) nebo z různých znakových systémů používající se při vzdělávání neslyšících. Znaky používané v systému Makaton, by měly být totožné s těmi, které používají neslyšící daného národa ve svém národním znakovém jazyce). Znaky jsou v každé zemi pečlivě vybírány a standardizovány. (Tetauerová, 2008)

V roce 2013 slovník Makatonu obsahoval 350 slov a významů, které jsou uspořádány do osmi stupňů (kterým můžeme říkat i výukové etapy). Každá etapa obsahuje slova a významy, která jsou rozdělena podle jejich náročnosti. Makaton jako ucelený komunikační prostředek můžeme chápat, když dítě nebo dospělí narazí na hranici jeho schopností se učit

další slova či významy. Individuálně existuje i devátá (závěrečná) etapa, která je tvořena dalšími slovy a významy, dle specifických a individuálních potřeb uživatele (zájmy, práce, oblíbené věci ...). Slovník Makatonu je jednotný a mezinárodní a při jeho aplikaci je nutné jeho metody respektovat a dodržovat. Jak jsme zmiňovali na začátku podkapitoly, Makaton je tedy převážně určen pro děti či dospělé neslyšící, s mentálním postižením, autismem nebo mentálním a tělesným postižením. Tyto děti nebo dospělí mají tedy snížený intelekt, nemají zpětnou sluchovou vazbu a v případě autismu často dochází k poruše expresivní složky v komunikaci. Proto Makaton využívá multisenzoriální přístup. Současně se vždy využívá mluvené řeči s mimickými prvky, znaků a symbolů. U dětí se nejvíce využívají kombinace s obrázky nebo fotografiemi. Každý, kdo přichází pravidelně do kontaktu s uživateli Makatonu, by měl být s tímto systémem obeznámen a ovládat ho, aby i on mohl podpořit efektivní využití. A to převážně u osob, které tento systém využívají v každodenním životě, v edukaci, v pracovních i volnočasových aktivitách. (Langer, 2013)

2.1.3 Gestuno

Tento systém je stejně jako předchozí, uměle vytvořený. Vznikl jako nadnárodní a internacionální znakový systém, který měl sloužit výhradně pro tlumočení oficiálních textů, komunikaci na mezinárodních setkáních, konferencích či sportovních hrách. Gestuno je italským slovem pro “jednotu znakových jazyků.” Právě sjednocení znakových jazyků bylo vytvořeno na prvním kongresu Světové federace neslyšících (WDF) v Říme roku 1951. Systém Gestuno byl vytvořen v 70. letech 20. století a v roce 1975 byl publikován jako standardizovaný slovník obsahující 1500 znaků. Slovní zásoba slovníku se skládá z půjčených slov a symbolických (onomatopoeic) slov, ve kterých je slovo vybráno z různých znakových jazyků. Systém Gestuno byl založen, obdobně jako esperanto, pro podporu rovnoprávné mezinárodní komunikace. Systém nemá nijak pevnou gramatiku, proto pro některé není skutečný jazyk. Oba systémy se nedočkaly širšího uplatnění v praxi, Gestuno je proto využíváno poměrně malou skupinou profesionálů. (Tarsiové, 2005)

Příčiny neúspěchu jsou v neochotě uživatelů učit se další nový umělý systém, komunikace prostřednictvím Gestuno je omezena z důvodu nízké znakové zásoby a jeho využitelnost je velmi omezena. (Jones, 2001)

2.1.4 Znakované národní jazyky

V našem případě znakovaná čeština nebo také znakovaný český jazyk patří do skupiny manuálně kódovaných mluvených jazyků. Na rozdíl od českého znakového jazyka není znakovaná čeština, z lingvistického hlediska, přirozeným systémem, ale uměle vytvořeným. To také zmiňuje J. Hrubý (1999) „*Znakovaná čeština není jazykem, ale umělým systémem, pomůckou, kterou vymysleli slyšící, aby se snáze domluvili s neslyšícími.*“ Ve znakované češtině je věta sestavena dle gramatických a syntaktických pravidel českého jazyka, ale místo slov používá znaky českého znakového jazyka. Z tohoto důvodu je pro správnou produkci a porozumění nutná znalost češtiny i znakového jazyka. Jak jsme zmiňovali, znakovaný jazyk byl vytvořen slyšícími lidmi, aby se domluvili s neslyšícími, kteří užívají znakovou češtinu. Není tedy uznávaný jako plnohodnotný jazyk.

Mezi typické rysy patří důsledné dodržování slovosledu české věty, většinové využívání slovníkové podoby znaků českého znakového jazyka (minimálně vlastních uměle vytvořených znaků) a mimika neplní při produkci gramatickou funkci jako naopak u českého znakového jazyka. (Langer, 2013)

U znakované češtiny můžeme specifikovat čtyři základní složky a to:

- 1) Souhrn znaků znakované češtiny, které jsou na v naprosté většině případů přijímány z českého znakového jazyka (v jejich základní slovníkové podobě) a jsou doplněny několika stovkami uměle vytvořených znaků a ustálených znakových spojení.
- 2) Orální řeč (hlasitá i bezhlasá) hraje při znakované češtině významnou až dominantní roli. Konkrétní znaky znakované češtiny jsou vždy produkovány současně s mluvenou řečí a jsou tak jejím doplňkem. Orální řeč rovněž napomáhá k při upřesňování významu znaku (odlišení slovních druhů, polysémních znaků apod.). Orální řeč a znaky tak tvoří dialektickou jednotku a nelze je oddělovat.
- 3) Prstová abeceda je v rámci znakované češtiny používána v případech, kdy neexistuje příslušný znak (některá jména a příjmení, cizí slova atd.), v případě jedná-li se o tzv. přesně znakovanou češtinu.
- 4) Doprovodná mimika dodává sdělení citové zabarvení, doplňuje tak základní informaci a výrazně napomáhá k porozumění. (Janotová, Řeháková, 1990)

Informace, které v českém jazyce získáváme mohou být do znakované podoby kódovány hned na několik úrovních:

- projev v mluveném jazyce, při němž je ke každému slovu přiřazen odpovídající znak ve slovníkové podobě (nedochází tedy ke gramatickému “ohýbání” znaků),
- přesně znakovaná čeština, při které jsou znaky produkovány dle českého slovosledu a gramatické koncovky jsou transliterovány pomocí znaků prstové abecedy,
- projev v mluveném jazyce je doprovázený izolovanými znaky pro vybrané výrazy (to je obvykle způsobeno skutečností, že mluvčí zná pouze některé znaky,
- kódy, které jsou na pomezí mezi českým znakovým jazykem a znakovanou češtinou (kolísání mezi oběma systémy), toto kolísání se objevují především při interkulturní komunikaci slyšících a neslyšících, kdy se obě komunikující strany snaží o vzájemné “komunikační přiblížení”, dále se objevuje v podání některých slyšících uživatelů s menší jazykovou kompetencí v českém znakovém jazyce a svou roli hraje rovněž diglosie. (Kotvová, Komorná, 2008)

Pro slyšící je znakovaná čeština mnohem jednodušeji naučitelná, protože se nemusejí učit nový gramatický systém, ale jen aplikují prvky znakového jazyka na svou dosavadní znalost češtiny. Oproti slyšícím, kde je tomu na opak. Avšak i tak je znakovaná čeština v komunikaci se sluchově postiženým partnerem přínosná, právě i díky využití artikulování (hlasité i bezhlasé) věty s doplněním znaků, velmi usnadňuje odezírání. Znakovaná čeština je vhodná zejména pro osoby se sluchovým postižením, které jsou kompetentní v českém jazyce, zejména tedy osoby nedoslýchavé nebo postlingválně neslyšící.

Znakované systémy vycházejí z národních mluvčích jazyků dané země. Mají svá pravidla a dodržují gramatiku dané země, jak ve znakovém jazyce, tak v jazyce mluveném. (Langer, 2013)

2.2 Přirozené znakové systémy – znakové jazyky

Zatímco umělé vytvořené znakové systémy slouží k interkulturní komunikaci slyšících a neslyšících osob, typickým komunikačním prostředkem pro komunikaci neslyšících jsou přirozené národní jazyky. Kvůli své odlišné formě existence však národní znakové jazyky v porovnání s mluvenými jazyky disponují diametrálně odlišnými lingvistickými vlastnostmi a principem fungování. Pro optimální praktické zvládnání národních znakových jazyků je proto nutné pochopit i jejich teoretické vlastnosti a uvědomit si základní strukturní odlišnosti od analogických národních mluvených jazyků. (Langer, 2013)

Termínem “znakový jazyk” jsou v odborné literatuře souhrnně označovány různé nevolální jazykové systémy užívané menšinovými komunitami neslyšících různých národů. Od vokálních mluvených jazyků se liší zejména způsobem své existence (na rozdíl od audio-orálních mluvených jazyků mají znakové jazyky vizuálně-motorickou povahu). (Macurová, 2008)

Významy ve znakových jazycích jsou vedeny dvojím typem specializovaných nosičů, které mají vizuálně-motorickou povahu. Prvních z nich jsou manuální nosiči (manuální faktory), které přenášejí nejvíce lexikální významy. Pod manuálními faktory si můžeme představit místo artikulace, tvar a pozice ruky nebo rukou. Naopak gramatické významy jsou převážně nesené nemanuálními nosiči (nemanuální faktory), které tvoří mimika, pozice a pohyby hlavy a horní části trupu. Velkou odlišností znakových jazyků od těch mluvených je využívání trojrozměrného prostoru. (Tarsiová, 2005)

2.2.1 Znakový jazyk

Znakový jazyk nejen, že je silně spjat s komunitou neslyšících, ale také je zřejmým znakem, jak neslyšící osoby poznáme. (Langer, 2013)

Pokud se podíváme do historie, konkrétně na první výzkum znakového jazyka, zjistíme, že roku 1960 zveřejnil americký jazykovědec William C. Stokoe rozsáhlou studii o americkém znakovém jazyce, kde dokázal, že znakový jazyk neslyšících má všechny

potřebné rysy přirozených jazyků a proto je můžeme brát za jazyky plnohodnotné. Vědci také poukázali na fakt, že pokud špatně přirovnáme znakový jazyk k jazyku mluvenému, bude znakový jazyk vypadat jako neplnohodnotný a agramatický. Nejvíce se můžeme dozvědět o americkém znakovém jazyce, má velmi dlouhou výzkumnou historii oproti našemu českému znakovému jazyku, kde jsou začátky výzkumů až v roce 1993. I z těchto důvodů nenajdeme velký výběr slovníků znakového jazyka, výuka se vždy přizpůsobuje vyučujícímu atd. (Macurová, 2008)

Langer (2013) řadí mezi rysy jazyka artikulaci, systémovost, znakovost, produktivnost a historický rozměr znakového jazyka.

Základem ve dvojí artikulaci jde o odlišení gesta od znaku. To znamená, že i ve znakovém jazyce jsme schopni znak analyzovat na menší jednotky neboli gesta. Každý samostatný znak se skládá ze tří základních komponentů a to: umístění v prostoru, tvaru ruky/rukou a pohybu ruky/rukou v prostoru. Rozložitelnost znaku umožňuje využití jednotek, které nesou význam, a které ne. Tím napomáhají rozlišovat jednotlivé znaky. (Macurová 2008)

Dalším důležitým znakem jazyka, takže i znakového jazyka je systémovost, kde přirozený jazyk má povahu ustáleného systému. Návaznost u znakových systémů není zcela zachována i díky využití trojrozměrného prostoru. Znakové jazyky na rozdíl od mluvených své lexikální jednotky uspořádávají především simultánně, díky čemuž můžeme ve znakovém jazyce sdělit více informací najednou, což v mluveném jazyce není možné. Arbitrárnost neboli znakovost zastupuje existenci systému znaků. Aby znaky mohly plnit svojí funkci musejí být přístupné lidským smyslům, musejí být konvekční (odlišitelné od jiných znaků v systému) a arbitrární. První podmínka je splněna zrakem, druhá je též platná, arbitrárnost ovšem ve znakovém jazyce není zcela naplněna. Většina znaků ve znakovém jazyce napodobuje objekt, který představuje, má tedy ikonický charakter a arbitrární znaky jsou tudíž v menšině, kde u mluvených jazyků převládají naopak právě znaky arbitrární. Vzhledem k vývoji znakového jazyka jako takového (přeměna dvojručních znaků na jednoruční atd.) můžeme brát i tuto podmínku jako splněnou. (Tarciová, 2005)

Mezi další rys přirozeného jazyka zmíníme produktivnost. Produktivnost v jazyce můžeme chápat jako schopnost z omezeného souboru prostředků za pomoci omezeného počtu pravidel po jejich kombinování vytvářet prakticky nekonečné množství spojení. U znakových jazyků je možnost spokojovat jednotlivé komponenty znaku do vyšších jazykových jednotek, nadále jejich spojováním vytvářet jednotlivá sdělení. V žádném případě nemůžeme u znakového jazyka vyvrátit poslední rys a to historický kontext. Z výzkumů vyplývá, že vývoj znakového jazyka z ontogenetického pohledu probíhá analogicky s vývojem mluvených jazyků, znakové jazyky navíc podléhají také vývoji fylogenetickému. (Langer, 2013)

Důležitou a mnohokrát zmiňovanou problematikou jsou znaky. Langer (2013) ve své publikaci rozděluje znaky do tří typů - ikony, indexy a symboly. Toto dělení vychází ze závislosti na vztahu mezi signifikantem (označujícím) a signifié (označovaným jevem).

- 1) Pro malé děti a začátečníky se používají převážně znaky deiktické (ukazovací). Výhodou je lehká naučitelnost naopak nevýhodou je omezená komunikace na naší oblast a předměty v naší blízkosti. Jde o znaky, kde se na daný jev přímo ukazuje. Ve znakových jazycích jsou tyto znaky nejméně zastoupeny.
- 2) Ikonické neboli napodobovací znaky, jak už z názvu vypovídá jsou znaky, které mají přímý vztah mezi signifié. Přímě napodobují daný jev či činnost. Tyto znaky můžeme dále rozdělit na transparentní (průhledné), kde je i pro laika jasné, co znak znamená (pít, jíst, běžet...) a na znaky translucidní (průsvitné), kde je význam jasný člověku, který zná jeho význam (rok, ponožka, hřbitov ...).
- 3) Posledním dělením jsou znaky, které nemají přímý vztah mezi signifikantem a signifié. Většinou jsou to abstraktní, předem domluvené znaky a prošly evolučním vývojem. Pro jejich pochopení je nutnost význam znaku znát.

Dalšími důležitými prostředky jsou manuální a nemanuální faktory znakového jazyka. Jak už víme, znakové jazyky mají vizuálně-motorickou formu, tudíž využívají všechny výrazové prostředky produkované rukama (sémantické znaky). Na rozdíl od mluvených jazyků, kde artikulačním orgánem jsou ústa, u znakových jazyků jsou to ruce, v některých případech i celé paže, pokud hovoříme o manuálních faktorech. (Tarciová, 2005)

Všechna následující dělení jsou brána od jednoho autora (Langer, 2013)

Jak jsme už výše zmiňovali jednotlivé znaky můžeme analyzovat na menší segmenty - fonémy (cherémy). Jejich počet se odlišuje dle různých národních znakových jazyků. Dalšími výzkumy byly, pro lepší analýzu a vzájemné rozlišení, stanoveny tyto parametry:

- místo, kde se znak artikuluje,
- tvar ruky/rukou, která/é artikuluje/í,
- vztah ruky/rukou k tělu,
- orientace dlaně,
- orientace prstů,
- vztah ruky k ruce - vzájemná poloha rukou,
- pohyby ruky/rukou.

K důležitosti tohoto tématu v praktické části této práce se zaměříme na dané parametry podrobněji.

Místo artikulace znaku (tabula - TAB) udává všechny části znakovacího prostoru, do kterých ruce v průběhu provádění znaků zasáhnou.

Tvar znakující/ch ruky/rukou (designator - DEZ) - záměna jednotlivých proměnných ve znakovém projevu vede ve větší míře především jen k fonetickým změnám. Počet tvarů rukou je opět závislý na národním znakovém jazyku. V českém znakovém jazyce je vymezeno dvanáct základních tvarů, které jsou ještě rozděleny do pěti skupin dle příbuznosti:

- zavřená ruka,
- skrčená ruka,
- ruka s prsty u sebe,
- ruka s prsty od sebe,
- zavřená ruka se vztyčenými prsty.

Parametr vztah ruky/rukou k tělu (orientation) je dále rozdělen na dvě samostatné vlastnosti a to na orientaci dlaně (OR11), kde je důležitá orientace vnitřní plochy zápěstí a orientace prstů, kde nás zajímá orientace ukazováku, prostředníku, prsteníku a malíku ve vzpřímeném tvaru, z čehož vyplývá, že palec není významný).

Vzájemná poloha rukou (hand arrangement - HA) je sledována u znaků artikulovaných oběma rukama. U českého znakového jazyka můžeme sledovat tyto polohy:

- ruce vedle sebe,
- ruce za sebou,
- ruce nad sebou,
- jedna ruka uvnitř druhé,
- ruce ve vzájemném kontaktu,
- ruce propojené.

Posledním parametrem je pohyb (signator - SIG) ruky, případně obou rukou. Vzhledem k využití trojrozměrného znakovacího prostoru je tento parametr velmi variabilní, tudíž je obtížný k popisu. Různí autoři rozlišují různé odchylky v pohybu například jeho směr, druh, délku, charakter, případně jeho absenci. Dle části ruky či paže, která je zapojena můžeme rozlišit makropohyb (paže, předloktí) a mikropohyb (zápěstí a prsty).

Také si všímáme jestli je pohyb lineární nebo simultánní.

Battison dle manuální charakteristiky vytvořil skupiny podle pohybových matic, kde se primárně sleduje počet zúčastněných rukou:

1) Znaky artikulované jednou rukou:

- znaky s nulovým kontaktem,
- znaky s kontaktem na tělo.

2) Znaky artikulované dvěma rukama:

- znaky v nichž jsou aktivní obě ruce a mají stejný tvar,
- znaky symetrické, v nichž je aktivní jedna (dominantní) ruka, která artikuluje nad rukou pasivní, ruce jsou ve stejném tvaru,
- znaky asymetrické, v nichž je aktivní jedna (dominantní) ruka, která artikuluje nad rukou pasivní, ruce jsou v různém tvaru,
- složení znaky, které zahrnují kombinace výše uvedených typů.

Výše zmíněné manuální faktory zastupují hlavně lexikální význam ve znakovém jazyce. Nemanuální faktory, které nyní zmíníme představují převážně stránku gramatickou a jsou součástí neverbální komunikace. V komunikaci sluchově postižených se tyto faktory vnímají zrakem a probíhají simultánně s vnímáním manuálních faktorů. Podobně jako u manuálních faktorů i ty nemanuální můžeme rozlišit podle místa, kde se odehrávají, závisí na pohybu a pozici těchto částí těla:

- hlava,
- obličej a jeho součásti:
- obočí,
- oči,
- nos,
- tváře,
- ústa,
- jazyk,
- zuby,
- brada,
- ramena,
- trup nohy.

Pohyby daných částí, ať už sebemenší mohou trénovaní neslyšící velmi dobře zachytit. Rozpoznají tak pocity, náladu i malé odchylky od normálu u druhé osoby. Tato součást je pro neslyšící velmi důležitá z důvodu sluchové absence a zpětné vazby. Nemanuální faktory ve znakovém jazyce plní ještě další role v komunikaci. Mezi příklady můžeme zmínit vyjadřování emocí, záměrů a postojů komunikátorů, rozlišení lexikálních významů, vyjadřování ironie, negace, stupňování přídavných jmen a další. (Langer, 2013)

3 Ozbrojené a záchranné složky české republiky

V České republice máme čtyři základní složky, které nás zachraňují nebo ochraňují. Tři z nich figurují v integrovaném záchranném systému (dále IZS) České Republiky. Mimo tento systém stojí zvlášť Armáda České republiky, která slouží k obraně země.

3.1 Integrovaný záchranný systém

IZS je povolán k přípravě na vznik mimořádné události a při potřebě provádět současně záchranné a likvidační práce dvěma anebo více složkami integrovaného záchranného systému. (Kroupa, 2011)

Mezi složky dle zákona č. 239/ 2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů patří:

1. Základní složky integrovaného záchranného systému - Hasičský záchranný sbor České republiky, jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí kraje jednotkami požární ochrany, poskytovatelé zdravotnické záchranné služby a Policie České republiky.
2. Ostatní složky integrovaného záchranného systému - vyčleněné síly a prostředky ozbrojených sil, ostatní ozbrojené bezpečnostní sbory, ostatní záchranné sbory, orgány ochrany veřejného zdraví, havarijní, pohotovostní, odborné a jiné služby, zařízení civilní ochrany, neziskové organizace a sdružení občanů, která lze využít k záchranným a likvidačním pracím. Ostatní složky integrovaného záchranného systému poskytují při záchranných a likvidačních pracích plánovanou pomoc na vyžádání. (<https://aplikace.mvcr.cz>)

Způsob řízení záchranných a likvidačních prací závisí především na druhu mimořádné události a na počtu zasahujících složek na místě neštěstí. Obecně lze tyto způsoby rozdělit do tří úrovní: taktické, operační a strategické. (Fiala, Vilášek, Vondrášek, 2004)

V následujícím textu si představíme každou složku jednotlivě. Dozvíme se jakou práci zastávají, v jakých situacích, kdo tuto práci vykonává a pod jaké ministerstvo spadá.

3.2 Hasičský záchranný sbor České republiky

Zákon číslo 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, definuje Hasičský záchranný sbor České republiky jako jednotný bezpečnostní sbor, jehož základním úkolem je chránit životy a zdraví obyvatel, životní prostředí, zvířata a majetek před požáry a jinými mimořádnými událostmi a krizovými situacemi. Dále se podílí na zajišťování bezpečnosti České republiky, plněním a organizováním úkolů požární ochrany, ochrany obyvatelstva, civilního nouzového plánování, integrovaného záchranného systému, krizového řízení a dalších úkolů.

Organizace hasičského sboru je tvořena generálním ředitelstvím, které je součástí Ministerstva vnitra a v jeho čele stojí generální ředitel hasičského záchranného sboru. Další v organizaci jsou hasičské záchranné sbory krajů, které jsou správním úřadem s působností v územním obvodu příslušného vyššího územního samosprávného celku pro výkon státní správy ve věcech požární ochrany, ochrany obyvatelstva, civilního nouzového plánování, integrovaného záchranného systému a krizového řízení, s výjimkou oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti. V jeho čele stojí ředitel. Dále organizaci tvoří záchranný útvar, který je organizační složkou státu a v jeho čele stojí velitel útvaru. Plní úkoly při řešení mimořádné události nebo krizové situace, při obnově území postiženého mimořádnou událostí nebo krizovou situací, rozhodne-li tak generální ředitelství, plní úlohu vzdělávacího zařízení a provádí odbornou přípravu podle zákona o požární ochraně a výuku a výcvik k získání řídičského oprávnění pro potřeby složek integrovaného záchranného systému a ke zdokonalování odborné způsobilosti řidičů, kteří plní úkoly v rámci integrovaného záchranného systému. Poslední v organizaci je škola, v jejímž čele stojí ředitel a poskytuje vzdělání v oblasti požární ochrany, ochrany obyvatelstva, integrovaného záchranného systému a krizového řízení za podmínek stanovených školským zákonem a provádí odbornou přípravu podle zákona o požární ochraně. (Zákon č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů.)

Jednotkou požární ochrany (dále jen „jednotka PO“) se rozumí organizovaný systém tvořený odborně vyškolenými osobami (hasiči), požární technikou (automobily) a věcnými prostředky požární ochrany (výbava automobilů, agregáty, apod.).

Jednotky PO působí buď v organizačním řízení nebo v operačním řízení. Organizačním řízením se rozumí činnost k dosažení stálé organizační, technické a odborné způsobilosti sil a prostředků požární ochrany k plnění úkolů jednotek PO. Tímto se rozumí činnost související s udržováním a zvyšováním odborné a fyzické způsobilosti hasičů (školení, výcvik), údržbou požární techniky a dalších prostředků požární ochrany, apod.

Operačním řízením se rozumí činnost od přijetí zprávy o vzniku požáru až po návrat sil a prostředků na místo stálé dislokace. Hasiči jsou v jednotce PO rozděleni do čet, družstev, družstev o zmenšeném početním stavu, případně skupin. Výkon služby probíhá buď v organizačním řízení nebo v operačním řízení. (<https://www.hzscr.cz/>)

Příslušník hasičů vykonává službu ve služebním stejnokroji nebo v občanském oděvu. Vyžaduje-li to povaha úkolu, vykonává příslušník službu v zásahovém oděvu a s použitím příslušných ochranných prostředků. Služební stejnokroj s označením příslušnosti k hasičskému záchrannému sboru může nosit jen příslušník. (Zákon č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů.)

3.3 Zdravotnická záchranná služba České republiky

Zdravotnická záchranná služba (ZZS) je součástí systému zdravotních služeb ČR. Jejím základním úkolem je poskytování tzv. přednemocniční neodkladné péče (PNP), tj. poskytování péče v následujících situacích:

- náhle vzniklé onemocnění, úraz nebo jiné zhoršení zdravotního stavu, které mohou vést bez poskytnutí PNP ke vzniku dlouhodobých nebo trvalých následků, případně k selhání životních funkcí a náhlé smrti;
- náhle vzniklá intenzivní bolest nebo
- náhle vzniklé změny chování a jednání postiženého ohrožující zdraví nebo život jeho samého nebo jiných osob. (<https://zachrannaslužba.cz>, 2002 - 2019)

Zajištění jednotného metodického vedení ZZS je úkolem Ministerstva zdravotnictví.

Zákon číslo 374/2011 Sb., o zdravotnické záchranné službě vymezuje její činnosti. Jako příklad pro představu zmíníme pár z nich: nepřetržitý, kvalifikovaný a bezodkladný příjem volání na národní číslo tísňového volání 155 a výzev předaných operačním střediskem

jiné základní složky integrovaného záchranného systému, vyhodnocování stupně naléhavosti tísňového volání, rozhodování o nejvhodnějším okamžitým řešení tísňové výzvy podle zdravotního stavu pacienta, rozhodování o vyslání výjezdové skupiny, rozhodování o přesměrování výjezdové skupiny a operační řízení výjezdových skupin. Poskytovatel zdravotnické záchranné služby u nás je příspěvková organizace zřízená krajem, která má oprávnění k poskytování zdravotnické záchranné služby podle zákona o zdravotních službách. Tento poskytovatel je povinen záchrannou službu poskytovat nepřetržitě. Patří také do základní složky IZS.

Organizace zdravotní záchranné služby tvoří ředitelství, které je centrálním řídicím a koordinačním pracovištěm pro poskytování zdravotnické záchranné služby. Zajišťuje převážně činnosti ekonomického, organizačního a technického charakteru. Ředitelství musí být umístěno v sídle poskytovatele zdravotnické záchranné služby. Další v organizaci jsou zdravotní operační střediska, která jsou centrálním pracovištěm operačního řízení, pracují v nepřetržitém režimu. Jejich práce spočívá v příjmu a vyhodnocení tísňových volání, převzetí a vyhodnocení výzev a vyrozumění přijatých od základních složek integrovaného záchranného systému a od orgánů krizového řízení, vydávání pokynů výjezdovým skupinám na základě přijatých tísňových výzev, poskytování instrukcí k zajištění první pomoci prostřednictvím sítě elektronických komunikací, je-li nezbytné poskytnout první pomoc do příjezdu výjezdové skupiny na místo události. Výjezdové základny s výjezdovými skupinami jsou dalšími v organizaci. Výjezdové základny jsou pracoviště, odkud je na pokyn operátora zdravotnického operačního střediska nebo pomocného operačního střediska zpravidla vysílána výjezdová skupina, která je tvořena lékařem nebo zdravotnickými pracovníky nelékařského zdravotnického povolání, dle povahy výjezdu. Výjezdová skupina má nejméně 2 členy, z členů výjezdové skupiny určí poskytovatel zdravotnické záchranné služby jejího vedoucího. Výjezdové základny jsou rozmístěny tak, že zajišťují dostupnost celého území kraje do 20 minut jízdy. Podle typu dopravních prostředků, které využívají ke své činnosti, se výjezdové skupiny člení na pozemní, letecké a vodní. Další organizačním pracovištěm jsou pracoviště krizové připravenosti, která jsou určena pro koordinaci úkolů vyplývajících pro poskytovatele zdravotnické záchranné služby z krizového plánu kraje, havarijního plánování a dokumentace integrovaného záchranného systému. Tato pracoviště také zpracovávají návrh traumatologického plánu a návrh jeho změny. Poslední v hierarchii je vzdělávací a výcvikové

středisko. Středisko má za úkol vzdělávání a výcviky pro plnění úkolů poskytovatele zdravotnické záchranné služby v oblasti krizového řízení, urgentní medicíny a medicíny katastrof, vzdělávání a výcvik složek integrovaného záchranného systému k poskytování neodkladné resuscitace.

Poskytovatel zdravotnické záchranné služby je povinen označit zařízení zdravotnické záchranné služby, dopravní prostředky využívané k poskytování zdravotnické záchranné služby a pracovní oděvy členů výjezdových skupin svým názvem, který tvoří slova “Zdravotnická záchranná služba“, za která se v příslušném slovním tvaru doplní název kraje, který poskytovatele zdravotnické záchranné služby zřídil. (Zákon číslo 374/2011 Sb., o zdravotnické záchranné službě)

3.4 Policie České republiky

Policie České republiky je jednotný ozbrojený bezpečnostní sbor zřízený zákonem České národní rady z roku 1991. Slouží veřejnosti. Jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku, chránit veřejný pořádek a předcházet trestné činnosti. Plní rovněž úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti. Je podřízena ministerstvu vnitra. Tvoří ji policejní prezidium, útvary s celostátní působností, krajská ředitelství policie a útvary zřízené v rámci krajských ředitelství. Zákon zřizuje 14 krajských ředitelství policie. Cílem policie je chránit bezpečnost a pořádek ve společnosti, prosazovat zákonnost, chránit práva a svobody osob, preventivně působit proti trestné a jiné protiprávní činnosti a potírat ji, usilovat o trvalou podporu a důvěru veřejnosti. (<https://www.policie.cz>, 2019)

Činnost Policie České republiky řídí policejní prezidium v čele s policejním prezidentem. Policejní prezident odpovídá za činnost policie ministru vnitra. Policejnímu prezidiu jsou podřízeny jednak útvary s celostátní působností a jednak krajská ředitelství policie. Útvary s celostátní působností zřizuje ministr vnitra na návrh policejního prezidenta. Krajská ředitelství policie jsou zřízena zákonem. Policejní prezidium zejména určuje cíle rozvoje policie, řeší koncepci její organizace a řízení a stanoví úkoly jednotlivých služeb. V rámci Policie ČR působí služba pořádkové policie, služba dopravní policie, služba cizinecké

policie, letecká služba, pyrotechnická služba, ochranná služba, služba kriminální policie a vyšetřování a další specializované služby. Policejní prezidium rovněž analyzuje a kontroluje činnost policie, vytváří policejním útvarům podmínky pro plnění jejich úkolů a koordinuje jejich činnost při plnění úkolů, které přesahují jejich územní nebo věcnou působnost. Krajská ředitelství policie jsou útvary s územně vymezenou působností. Slouží veřejnosti na vymezeném teritoriu. V rámci krajských ředitelství mohou působit další teritoriální útvary, které jsou jim podřízeny. (Zákon číslo 273/2008 Sb., o Policii České republiky) *“Tyto zřizuje policejní prezident na návrh krajského ředitele. Existují v hlavním městě Praze a dalších velkých městech. Útvary s celostátní působností plní specifické a vysoce specializované úkoly na celém území státu. Některé poskytují specifický servis ostatním policejním útvarům, jiné se specializují například na odhalování organizovaného zločinu nebo korupce a závažné finanční kriminality, zajišťují ochranu prezidenta republiky a dalších ústavních činitelů nebo obstarávají policejní vzdělávání, služební přípravu a policejní sport.”* (Policie České republiky, 2017)

Policisté jsou ve služebním poměru k České republice. Do služebního poměru může být přijat státní občan České republiky, který je starší 18 let, je bezúhonný, splňuje stupeň vzdělání stanovený pro služební místo, na které má být ustanoven, a je zdravotně, osobnostně a fyzicky způsobilý k výkonu služby. Policista nesmí být členem politické strany nebo politického hnutí a nesmí vykonávat živnostenskou nebo jinou výdělečnou činnost. Policie České republiky si ověřuje, zda žadatel splňuje podmínky přijetí do služebního poměru v průběhu přijímacího řízení. Jeho součástí je komplexní zdravotní prohlídka, psychologické vyšetření a prověrka tělesné zdatnosti. Tato kritéria pro přijetí do služebního poměru stanovuje zákon o státní službě číslo 234/2014 Sb.

V den nástupu k výkonu služby policista skládá služební slib:
„Slibuji na svou čest a svědomí, že při výkonu služby budu nestranný a budu důsledně dodržovat právní a služební předpisy, plnit rozkazy svých nadřízených a nikdy nezneužiji svého služebního postavení. Budu se vždy a všude chovat tak, abych svým jednáním neohrozil dobrou pověst bezpečnostního sboru. Služební povinnosti budu plnit řádně a svědomitě a nebudu váhat při ochraně zájmů České republiky nasadit i vlastní život.” (Policie České republiky, 2017)

Služební místo vyjadřuje jeho organizační a právní postavení v bezpečnostním sboru. Je charakterizováno služební hodností, stupněm a oborem vzdělání, náplní služební činnosti, rozsahem oprávnění a povinností. (Policie České republiky, 2010)

3.5 Armáda České republiky

Vojenské objekty jsou důležité pro obranu státu, které slouží Ministerstvu obrany Armádě České republiky a Hradní stráž k zabezpečení výcviku, ubytování vojáků v činné službě, uskladnění, uložení, ošetřování a opravám vojenského materiálu nebo slouží k zabezpečení jejich úkolů. Vojenské objekty jsou majetkem státu. Hospodaření s nimi přísluší ministerstvu a jím zřízeným organizačním složkám státu. Služebním orgánem v ozbrojených silách jsou prezident republiky, ministr obrany a v rozsahu určeném rozkazem prezidenta nebo rozkazem ministra velitelé, náčelníci a jiní vedoucí pracovníci. (Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky)

Základním úkolem ozbrojených sil je připravovat se k obraně České republiky a bránit ji proti vnějšímu napadení. Dále také mezinárodní spolupráce - ozbrojené síly spolupracují s cizími ozbrojenými silami na základě mezinárodních smluv a podílejí se na činnostech ve prospěch míru a bezpečnosti, a to zejména účastí na operacích na podporu a udržení míru, záchranných a humanitárních akcích; do těchto operací a akcí se mohou vojáci v činné službě vysílat i jako jednotlivci. Použití armády k záchranným pracím mohou vyžadovat hejtmani krajů a starostové obcí, v jejichž obvodu došlo k pohromě, u náčelníka Generálního štábu, který rozhoduje o jejím nasazení. (Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky)

Armáda má velmi složitou a rozsáhlou organizaci. Uvedeme si proto jen ty nejvyšší sféry organizace. Vrchní velitel ozbrojených sil je prezident republiky. Ten například jmenuje a odvolává náčelníka Vojenské kanceláře prezidenta republiky, ten jmenuje a odvolává velitele Hradní stráže a má vůči vojákům Vojenské kanceláře prezidenta republiky a vojákům Hradní stráže oprávnění jako ministr stanovená zvláštními právními předpisy. Vláda po návrhu ministra vnitra schvaluje operační plány použití ozbrojených sil pro stav ohrožení státu

a pro válečný stav, dále schvaluje strukturu armády a počty vojáků. Ministerstvo řídí armádu, stanoví a realizuje opatření k rozvoji armády, zřizuje a ruší vojenské útvary a vojenská zařízení, provádí kontrolu armády. Dále ministr k zabezpečení úkolů armády vydává rozkazy, které jsou závazné pro vojáky v činné službě. Součástí ministerstva je Generální štáb Armády České republiky, který zabezpečuje velení armádě a který se v rozsahu své působnosti podílí na plnění úkolů stanovených ministerstvu zvláštním právním předpisem. V čele Generálního štábu Armády České republiky je náčelník Generálního štábu Armády České republiky. Náčelníka Generálního štábu jmenuje prezident na návrh vlády a po projednání ve výboru Poslanecké sněmovny příslušném ve věci obrany. Prezident ho také na návrh vlády odvolává. Náčelník Generálního štábu je podřízen ministrovi. (<http://www.acr.army.cz>)

Příprava příslušníků ozbrojených sil zahrnuje vzdělávání, vojenský výcvik vojáků k plnění bojových, záchranných a humanitárních úkolů a výchovu k vlastenectví. Vojenský výcvik má formu základní, odbornou a speciální. Součástí přípravy je fyzický a psychologický výcvik. Výcvik vojáků se uskutečňuje ve vojenských objektech, vojenských újezdech, vojenských útvarech, vojenských zařízeních a ve vojenských školách. Mimo tyto prostory se může výcvik konat pouze ve výjimečných případech.

Každý voják skládá vojenskou přísahu, která zní:

„Já, voják, vědom si svých občanských a vlasteneckých povinností, slavnostně prohlašuji, že budu věrný České republice.

Budu vojákem statečným a ukázněným, budu plnit úkoly ozbrojených sil a budu dodržovat právní a vojenské předpisy. Svědomitě se budu učit ovládat vojenskou techniku a zbraně, připravovat se k obraně České republiky a budu ji bránit proti vnějšímu napadení.

Pro obranu vlasti jsem připraven nasadit i svůj život.

Tak přísahám!“.

(<https://www.vavyskov.cz>)

Každý voják má také vojenský stejnokroj se stanovenými doplňky, které tvoří celek jednotného a účelného vystrojení vojáků a charakterizuje jejich příslušnost k ozbrojeným

silám. Vojáci nosí vojenský stejnokroj, není-li stanoveno jinak. Výjimky z pravidel nošení stejnokrojových součástí povoluje nadřízený podle povahy vykonávané činnosti. Na vojenských stejnokrojích je zakázáno nosit jakékoli označení příslušnosti k politické straně nebo politickému hnutí. Vojákům ve vojenském stejnokroji je zakázáno nosit náušnice (kromě vojákyň), přívěsky, náramky nebo další ozdoby, které by rušily vzhled anebo znevažovaly vojenský stejnokroj. Nadřízený je oprávněn zakázat nošení osobních věcí (prstenů apod.) při zaměstnání z důvodů zajištění bezpečnosti při vykonávané činnosti. (Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky)

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Uvedení do praktické části

4.1 Cíle výzkumného šetření

Hlavním cílem práce je shromáždění informací o jednotlivých způsobech vizuálně-motorické znakové komunikace v obranných a ozbrojených složkách a jejich porovnání. Praktická část bude zaměřena na strukturu, rozsah, odlišnosti, podobnosti a nácvik. První část praktické části popisuje komunikační techniky, nácvik a využití v daných složkách. Druhá část se zabývá analýzou a porovnáváním těchto prvků u každé složky a posléze i se samotným znakovým jazykem.

4.2 Výzkumné otázky

Pro realizaci výzkumného šetření byly formulovány níže uvedené tyto výzkumné otázky:

1. Jsou nějaké podobnosti mezi komunikačními systémy jednotlivých ochranných a ozbrojených složek nebo se zcela rozcházejí?
2. Mají odlišnosti ve znakové komunikaci složek nějaký dopad při společném zásahu?
3. Je znaková komunikace ve složkách nutná?
4. Bylo by možné jednotlivé komunikační systémy složek sjednotit, aby byly pro všechny stejné?
5. Jaké rozdíly nebo podobnosti mají znakové komunikační systémy se znakovým jazykem neslyšících?

4.3 Metody výzkumného šetření

Pro tuto bakalářskou práci bylo využito kvalitativního výzkumné metodologie. Kvalitativní přístup představuje rozdílné postupy, které se snaží najít porozumění zkoumaného problému. (Reichel. 2009)

Studium běžného, každodenního života lidí v jejich běžných podmínkách, můžeme vnímat jako předmět kvalitativního výzkumu. (Petrušek, 1993)

Ke zpracování praktické části byla vybrána forma rozhovoru a studium příruček, metodik a zákonů. Z důvodu problematiky tématu byl rozhovor vybrán jako nejlepší a nejjednodušší způsob získání validních informací.

4.3.1. Rozhovor

Rozhovor nebo také interview, je metoda využívaná v různých disciplínách. Je velmi používanou metodou kvalitativního i kvantitativního výzkumu, dle toho se liší jeho míra standardizace. Dotazovaným osobám se říká respondenti nebo také informanti, osoby které rozhovor řídí jsou tazatelé. V kvalitativním výzkumu se nejvíce využívají rozhovory v podobě volného, polostrukturovaného a strukturovaného. (Reichel, 2009)

Pro tuto práci byl vybrán polostrukturovaný rozhovor (částečně řízený), který se vyznačuje tím, že má předem připraven soubor otázek či témat, kterého se rozhovor bude týkat. V případě této práce jsme se drželi připravených témat, které jsme potřebovali získat od jednotlivých informantů.

4.4 Charakteristika výzkumného vzorku

V této práci byli mezi informanty zařazeni velitelé požárních jednotek, hasiči, vojáci, piloti vrtulníků, osoby pracující pro kancelář policejního prezidenta, odborní asistenti i velitelé útvarů.

5 Vizuálně-motorická komunikace v praxi u ochranných a ozbrojených složek

5.1 Hasičský záchranný sbor České republiky

Hasičské sbory nemají přesné pojmenování své komunikace. Pro ně to jsou signály, které můžeme rozdělit dle toho, při jakých situacích se používají. Máme takové tři situace - dodávka vody / nebezpečná zóna / na pozemních komunikacích / všeobecné, navádění vrtulníku a ještě znaky pro hasičské potápěče. Ve srovnání s armádou mají hasiči jen pár znaků. K těm se využívají ruce a celé paže, v případě signálů pro potápěče i prsty, znakování tedy probíhá v horní polovině těla. U znaků všeobecných se nejvíce využívá jedna paže nebo ruka, při navádění vrtulníku se naopak u většiny používají obě paže či ruce. Na obrázku (viz obrázek č. 2) můžeme vidět ukázkou pár základních znaků, které se používají nejvíce.

Obrázek č. 2 Signály pro dodávku vody nebo pro varování na místě zásahu (<http://metodika.cahd.cz>)

V praxi to ovšem vypadá jinak. Pokud budu citovat velitele požárních stanic, se kterými jsem měla možnost mluvit: *“V dnešní době máme kvalitní radiovou komunikaci, takže pokud se něco úplně nepokazí, využíváme ke komunikaci převážně vysílačky a ne signály.”*

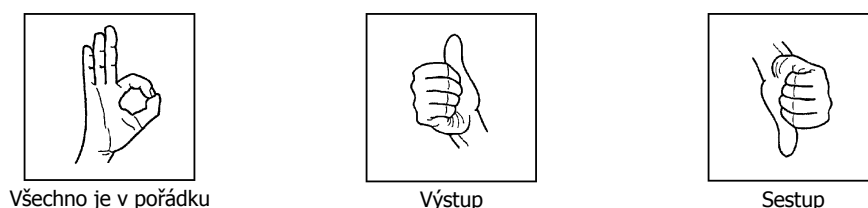
Ke komunikaci hasiči signály využívají hlavně při navádění vrtulníku, k souhlasům nebo jasným, krátkým povelům a samozřejmě v případě, kdy rádiová komunikace selže. Všechny signály jsou platné, jasné a velmi lehce naučitelné. Pro tuto složku, je ale komunikace za pomoci vysílaček mnohem jednodušší, rychlejší a praktičtější. Mají totiž většinou velmi práce s vyprošťováním, záchranou životů a hlavně hašením požárů. Z těchto důvodů mají plné ruce, nemají čas a možnost je tedy využívat ke komunikaci. Pokud si

představíme nějaký objekt v plamenech, je jasné, že viditelnost nebude kvalitní a nebude tak umožňovat znakování.

Výše už jsme zmiňovali, že signálů je málo, proto se v této složce neobjevují moc transformace. Všechny stanice, když už znakují, znakují stejně.

Výuka komunikačních signálů u hasičských sborů probíhá dle cvičebního řádu jednotek požární ochrany při technickém výcviku, za pomoci metodických listů (viz příloha B). U hasičů je tedy komunikace za pomoci signálů známá a ustálená, ale v dnešní době ustupuje do pozadí před moderní technologií.

Můžeme říci, že samostatnou, ač nepostradatelnou součástí hasičských sborů jsou potápěči. Ti mají své další znaky převážně ke komunikaci pod vodou. Už jsme zmínili, že se k ní používají nejvíce prsty. Signálů je málo a jsou jasné a strohé, vystihují vše, co by potápěč pod vodou mohl potřebovat nebo jaká situace se mu mohou stát.

Obrázek č. 3 Ukázka potápěčských signálů (<http://metodika.cahd.cz>)

Potápěči zasahují zejména v případech záchrany života osob. Jde např. o topící se osoby nebo osoby probořené do ledu, různé pády do vodních toků, záchranu potápěčů, vyhledávání utonulých a pohřešovaných osob v součinnosti s policií, vyhledávání a vyzvedávání předmětů a vozidel za pomoci zdvihacích vaků a jeřábů nebo i zajištění lezecké skupiny při práci nad vodní hladinou (např. asistence motorovými čluny s posádkou). (<https://www.hzscr.cz/clanek/bezpecne-hasicske-ponory.aspx>)

Při potápění je ztížená komunikace mezi potápěči, omezená pohyblivost spojená s větším energetickým výdejem a hrozba nehod vlivem změn tlaku, toxických a narkotických

účinků plynu a chladu. Souhrn škodlivých faktorů přitom není stálý, ale mění se v závislosti na hloubce, trvání a způsobu potápění. A při všech těchto podmínkách ještě hasič - potápěč odvádí svou práci a plní zadané úkoly. Pro takovouto činnost je nutná kvalitní odborná příprava, která se provádí formou zdokonalovacího výcviku, který pravidelně organizuje HZS Olomouckého kraje.

V závěru práce v přílohách (viz přílohy B) jsou přiloženy všechny znaky dále využívané u hasičských záchranných sborů a jejich potápěčů.

5.2 Zdravotnická záchranná služba České republiky

V této složce je to velmi jednoduché. Je nám jasné, že při výjezdu “záchranky” nebudeme moc ze zadní části sanitky, při ošetřování pacienta, komunikovat pomocí znaků.

K této komunikaci slouží rádiové spojení pomocí vysílaček při kontaktu s nemocnicí či operačním střediskem a mluvená řeč při komunikaci mezi záchranáři a řidičem.

Zde tedy žádná komunikace za pomoci signálů neprobíhá.

U letecké záchranné služby pár neverbálních znaků objevíme. Piloti mezi sebou neverbálně komunikují, nejsou to speciální signály, ale klasická neverbální komunikace, kterou využíváme i my každý den (palec nahoru, výrazy v obličeji, mrkání...)

Zdravotnická záchranná služba pořádá školení nebo informační schůzky, pro všechny složky integrovaného záchranného systému, na navádění vrtulníku. Navádět vrtulník je velmi důležité hlavně pro záchrannou službu, záleží na tom život pacientů. Ač by všechny složky IZS i armáda měly být jednotní, rozchází se v signálech i kvalitě navádění. To může být problém při dopravních nehodách nebo velkých požárech, kde na místě zásahu operují všechny složky IZS. Z důvodu odlišnosti a neúplné kvality navádění vrtulníku na místech zásahů, je poslední slovo na pilotovi letecké záchranné služby, kam dosedne atd.

Na obrázku (viz obr. 5 a příloha A) se podíváme na ukázkou signálů pro navádění vrtulníku

Obrázek č. 4 Ukázka signálů na navádění vrtulníku (<http://metodika.cahd.cz>)

5.3 Policie České republiky

Když jsem se obracela na jednotlivé složky s prosbou o rozhovor k mé bakalářské práci, u policie jsem narazila na problém se k osobám s těmito informacemi dostat. Problém byl v nedostatečné informovanosti civilních zaměstnanců, ve smyslu: *“Vůbec nevím na koho bych Vás mohla nasměřovat nebo nejsem si jistá, zda Vám tyto informace můžeme poskytnout.”* Dostala jsem nakonec informace, ale velmi omezené.

U policie jakékoliv formy znakové komunikace probíhají pouze ve speciálně zaměřených jednotkách - rychlého nasazení, zásahové celní správy atd.

Dopravní policie využívá signály k řízení pozemní komunikace v situacích kolapsu dopravy, automobilových nehod či při spadnutí systému semaforů. Těchto šest signálů by měl umět každý, kdo vlastní řidičský průkaz.

Letecká služba Policie České republiky na základě směrnice pro výcvik a provádění záchranných prací a činností s letadly Ministerstva vnitra provozovanými leteckou službou Policie České republiky spolupracuje úzce s leteckou záchrannou službou České republiky.

Vydání této směrnice je vyvoláno potřebou stanovení jednotných podmínek pro výcvik a provádění záchranných prací prováděných základními složkami Integrovaného záchranného systému ČR v působnosti ministerstva vnitra a vybraných ostatních složek IZS, v rámci zákona o integrovaném záchranném systému. (Směrnice, 2019)

Ve směrnici najdeme stejné signály jako u LZS, navíc zmíníme navádění vrtulníku při snížené viditelnosti je LZ označen následujícím způsobem:

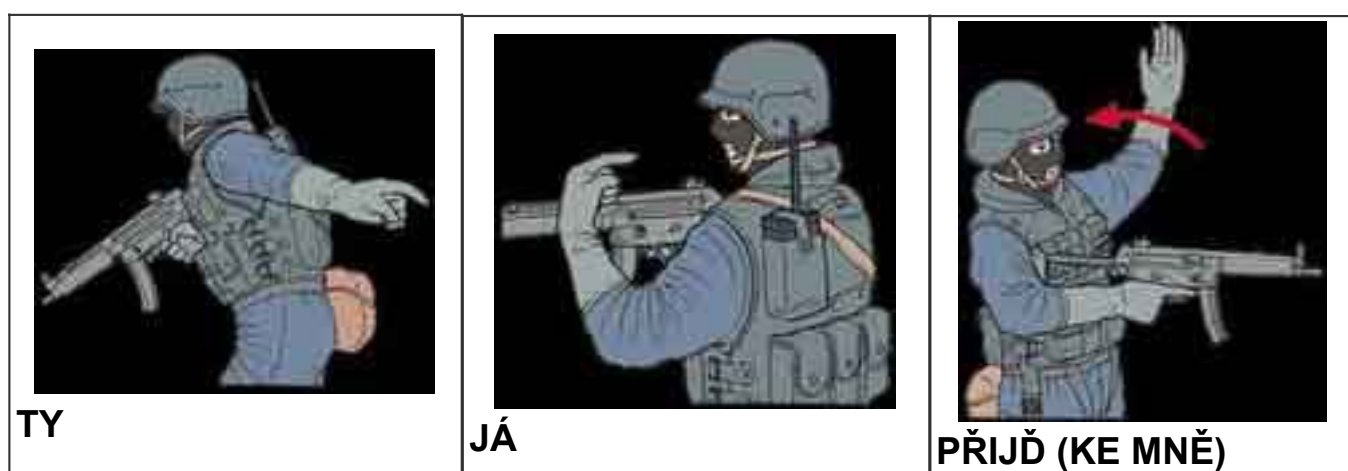
- pravá ruka – zelené světlo
- levá ruka – červené světlo

Světla na ruku musí být upevněna tak, aby byla viditelná z paluby vrtulníku.

Jednotkou v policejním sboru, která nejvíce využívá znakovou komunikaci je útvaru rychlého nasazení (ÚRN). Tato jednotka je zaměřena v oblasti boje proti terorismu, poskytování služeb pro jiné výkonné útvary PČR, zejména při zatýkání nebezpečných pachatelů. Jádrem výcviku, který je velmi náročný, jsou mimo fyzickou přípravu, vyučovány i taktické postupy zásahů na letadlo, budovy, vlaky, autobusy a metro. Součástí výcviku jsou i postupy při zadržení pachatelů, ochraně VIP a ozbrojených doprovodech.

V tomto útvaru probíhají akce rychle a na počátku tiše. Z těchto důvodů je zde využíváno znakové komunikace.

Zjistila jsem, že náš ÚRN využívá znaky podobné těm armádním (Combat). Jsou převzaty ze znaků, kterou využívá americký policejní zásahový tým S.W.A.T (Special Weapons and Tactics). Situace, kde se signály využívají jsou velmi podobné jako u těch armádních.. U policie zásahovými jednotkami nějaká speciální komunikace končí. Podobně jako hasiči, využívá i policie v dnešní době převážně rádiovou komunikaci za pomoci vysílaček a mluvenou řeč.

Obrázek č. 5 Ukázka standardních signálů rukou při kontaktu s nepřítelem (<https://www.diverzanti.cz>)

5.4 Armáda České republiky

Ruční bojové signály (Hands Combat Signal) se používají ve dvou základních situacích. Při těsném kontaktu s nepřítelem (Close Range Engagement Operations) nebo v situaci, kdy se pro hluk střelby není možné dorozumět nebo jen omezeně. Uvedené signály se používají u armádních oddílů pro boj proti terorismu, záchranu rukojmích atd. Signály jsou ale také použitelné např. pro hlídku v terénu, pro velitele družstva pod palbou. Vedoucí seskupených jednotek používají signály rukou k řízení pohybu jednotlivců, týmů a družstev. Tyto signály jsou používány pěchotou a také bojovou podporou a bojovou podporou podpůrných prvků organizovaných pro pěchotní mise.

V armádě se komunikace pozemních sil zabezpečuje prostřednictvím bezdrátových (rádiových, radioreléových, satelitních), linkových (metalických, optických), uzlových, signálních prostředků a pohyblivých pojítek. Nejvíce se využívá komunikace bezdrátová, výhodou je samozřejmě možnost komunikace na velké vzdálenosti a zaměření vojsk v terénu, což může být zároveň i nevýhodou. Další nevýhodou je možnost odposlechů nebo vzájemného rušení. Zde mají naopak velkou výhodu právě vizuální komunikace. Ta se využívá k předávání krátkých povelů, hlášení a signálů, např. ke změně důležitých fází bojové činnosti vojsk, k vyžádání přenesení a zastavení palby, k zajištění vzájemného rozpoznávání, k udávání cílů, k označení vlastních vojsk, k zabezpečení součinnosti útvarů a jednotek a k varování vojsk. Také se mohou využívat k situacím a pojmům, které jsou hovorem zakázána sdělovat jako například funkce velitelů a náčelníků, jména a příjmení funkcionářů, názvy míst a předmětů v terénu, směry letů (letové cesty), označení letišť, početní stavy útvarů a změny v dislokacích vojenských součástí nebo stav bojové přípravy a bojové pohotovosti. Mimo radiotechnických prostředků jsou k této činnosti využívány signální prostředky optické (barevná světla, signální rakety, barevné dýmy apod.), akustické a infračervené.

Vizuální komunikace může být realizována celou řadou způsobů. Nejběžnější typy jsou: signály rukou a paží, vlajky, pyrotechnické, chemická světla a signály země-vzduch. Je známo, že vojáci a jednotky nejsou omezeni na tento výběrový seznam. Vojáci jsou omezeni

pouze ve výběru vizuální komunikace svou iniciativou a představivostí, jakož i schopností druhých pochopit, co se snaží sdělit.

Stejně jako všechny ostatní typy signálů, i ty vizuální mají svá omezení. Prvním omezením je rozsah a spolehlivost. V rámci tohoto omezení může být vizuální komunikace značně narušena během období špatné viditelnosti (mlha, šero), nebo když terén omezuje jasné pozorování. Druhé omezení spočívá v nedorozumění. Mnoho jednotek nesleduje specifickou armádní doktrínu, ale přijmou vlastní signály. Třetí omezení, můžeme pozorovat v citlivosti signálů, pro nepřátelé jsou lehce k zachycení. Mohou tak později umožnit nepříteli použít naše vlastní signály pro podvodné účely.

Vizuální komunikace je zde také velmi ovlivněna typem jednotky. Pěchotní jednotky hlídkují za účelem provádění bojových operací. Další jednotky hlídky pro průzkum a bezpečnost. Z důvodu jiného zaměření a cíle, která daná jednotka má, se signály mohou odlišovat i v závislosti na historii používání znaků v dané jednotce.

Úspěšné hlídky vyžadují jasně srozumitelné komunikační signály mezi jednotlivými členy hlídky. Pokud se jednotka rozhodne, že bude nějaké signály používat, musí se jasně stanovit jejich množství a jejich význam. Každý člen jednotky pak tyto signály musí znát a rozumět jim, aby nedocházelo k nedorozumění. V případě že dojde k použití signálu, musí každý potvrdit příjem a porozumění signálu a předat jej dál.

V textu výše jsme zmiňovali v jakých situacích se signály využívají a jaké pomůcky se ke komunikaci dají využít. V tomto odstavci na toto téma zaměříme trochu více. Důležitými signály, které jsou často využívány, jsou ty pro navádění techniky (vozidla, vrtulníku). Umět přesně navádět vozidlo je u vojáka důležité. Využívá se v zaminovaném terénu, ve stísněném prostoru nebo v situacích, kdy řidič vozidla nemá dostatečný výhled či přehled o překážkách či terénu kolem něj. Osoba, která navádí vozidlo, se vždy postaví čelem k vozidlu nejméně 5 m od něj. Nikdy se nestaví mezi vozidlo a překážku a nikdy se při navádění nepohybuje. Pokud se navádějící osoba musí pohybovat, zastaví vozidlo, přejde na další místo a znovu zahájí navádění. Řidič je povinen sledovat navádějící osobu, nikoli sledovat situaci kolem vozidla. (Příručka vojáka, 2015)

Význam signálu	Grafické vyobrazení	Popis signálu
Zpomalit		Pravá nebo levá paže je ohnuta s dlaní obrácenou k vozidlu a předloktí se pomalu pohybuje směrem od těla a k tělu
Stát		Obě paže směřují vzhůru s dlaněmi obrácenými vpřed. V okamžiku, kdy má vozidlo ukončit pohyb, rázně předpažit
Stát – nouzové zastavení		Obě paže nad hlavou překřížené s dlaněmi obrácenými kupředu

Obrázek č. 6 Ukázka navádění vozidla za denního světla (Příručka vojáka, 2015)

Komplikací může být tma, v tomto případě se jako pomůcka využívá svítlna.

Význam signálu	Grafické vyobrazení	Popis signálu
Pohyb vpřed		Zdrojem světla pohybovat vertikálně středem v ose těla od úrovně brady k pasu
Pohyb vzad		Zdrojem světla drženým před tělem přerušovaně svítit – blikat

Obrázek č. 7 Ukázka navádění vozidla za tmy (Příručka vojáka, 2015)

Navádění vrtulníku má svoje signály pro komunikaci pilota s navádějícím.

Obrázek č. 8 Ukázka signály pro navádění vrtulníku (Příručka vojáka, 2015)

Signály pro velení jsou velmi specifické, spočívají v signálech za pomoci jednoho či dvou praporků (viz příloha D). Ty mají žlutou a červenou barvu a slouží ke komunikaci například v konvoji v místech, kde není možné využít, z důvodu velké vzdálenosti, Combat signály. Využívá se tedy pro navádění konvojů nebo pro komunikaci mezi nimi či družstev.

Z důvodu výstroje a výzbroje u vojenských jednotek pozorujeme větší množství jednoručních signálů. Ty vycházejí převážně z ruky a paže, k číslovkám a k menšímu počtu znaků se poté využívají i prsty.

Výuka Combat signálů probíhá prvotně ve výcvikovém středisku Vyškov, v rámci základní přípravy (výcviku). Základní příprava představuje počáteční etapu přípravy (výcviku, výchovy a vzdělání) vojáka v činné službě Armády České republiky. Zpravidla tříměsíční základní příprava je rozdělena do několika fází. Voják se naučí zvládat základní činnosti potřebné k přežití na bojišti a k boji a vytvoří si fyzické a psychické předpoklady pro výkon služby vojáka v činné službě. (<https://www.vavyskov.cz>) Návčik signálů probíhá za výuky instruktora. Ten k výuce využívá pracovních materiálů s nákresem daného signálu a jeho popisu (viz obr. 9 a příloha D). Po naučení daných signálů, dále návčik probíhá použitím v nasimulované situace, jako trénink.

Obrázek č. 9 Ukázka Combat signálů (https://www.diverzanti.cz/cl_35)

Z hovorů jsem si udělala názor takový, že vedení se snaží jednotné signály dále upravovat, rozšiřovat a sjednocovat mezi všemi jednotkami. V praxi to bohužel úplně tak nejde. Určité roty a čety mají už své zakotvené signály, které používají mnoho let stejně. Je tedy složitější se pravidelně signály přeučovat. Roty či čety si dle svého zaměření (mechanizovaná, logistiky...) pro jednodušší používání signály upravují nebo některé vůbec ani nepoužívají.

S ohledem na organizaci a celou strukturu naší armády a jejich přidružených složek (vojenská policie, potápěči AČR, armádní hasiči ...), se všemi těmito složkami nebude v této práci zabývat.

6 Analýza výzkumu

Z textu výše je jasně patrné, že výsledky šetření se u každé složky velmi liší. V této kapitole si tedy zhodnotíme jednotlivé komunikační systémy složek.

U záchranné služby jsme zjistili, že znaky využívají pouze k navádění vrtulníku na určité místo. V jiných situacích není zapotřebí nějaké signály užívat. Jsou tedy velmi početně omezeny. U této složky znakovou komunikaci plně nahrazuje komunikace rádiová a mluvená.

Hasičské záchranné sbory signály mají, ale z rozhovorů vyplynulo, že stejně jako u záchranné služby využívají primárně rádiovou komunikaci. Signály tedy ustupují do pozadí. Znakovou komunikaci můžeme u hasičů rozdělit do tří skupin a to: všeobecné signály, signály pro navádění vrtulníku a signály pro potápěče. Signály pro navádění vrtulníku korespondují se stejnými znaky u záchranné služby. Signály jsou tedy využívány hlavně, když selže rádiová komunikace. Povědomí o signálech, které má hasič umět a využívat, získávají při technickém výcviku dle cvičebního řádu jednotek požární ochrany.

Většina policejních jednotek používá rádiovou komunikaci za pomoci vysílaček. Velmi málo jednotek využívá signály ke komunikaci. Jsou to hlavně takové jednotky, kde není možno mluvit nebo sdělení patří osobám, které k policejním sborům nepatří. Příkladem je dopravní policie. Ta využívá šest jednoduchých signálů k řízení pozemní dopravy. Výhodou těchto signálů je fakt, že se učí v autoškolách, každý občan, který vlastní řidičský průkaz by tyto signály měl umět. Jak bylo zmíněno i policie má své vrtulníky, které slouží k rychlému přesunutí osob na místo zásahu či z něj. K jeho navádění využívají stejných naváděcích signálů jako záchranná služba dle směrnice pro výcvik a provádění záchranných prací a činností s letadly Ministerstva vnitra provozovanými Leteckou službou Policie České republiky. Další složkou nebo spíše útvar, který signály ke komunikaci využívá je útvar rychlého nasazení. Ten se v mnohých aspektech shoduje spíše s armádou. ÚRN využívá signály při zásahu, kde je omezena hlasová komunikace z důvodu potřeby být neprozrazení. Při prozrazení by pachatel mohl utéct či zneškodnit usvědčující důkazy. Zde jsou signály jasné, krátké a většinou jsou to znaky ikonické - doprava, já, ty ...

Opakem je armáda, ta využívá signály ke komunikaci ve všech složkách. Jedním z důvodů je, že každý, kdo do armády vstupuje, projde na začátku stejným a povinným výcvikem, kde je znaková komunikace vyučována. V běžných situacích v každodenním provozu není znaková komunikace nějak využívána. Jedná se převážně o vážné situace, kdy je armáda například povolána ke spolupráci se složkami IZS z důvodu katastrofy, terorismu nebo velkého šíření nebezpečných nemocí. Nejvíce vojáci signály využívají při nácviu zásahové situace, přepadu či ve spolupráci s více jednotkami. Zahraniční mise jsou ovšem vrcholem využívání signálů ke komunikaci. Tam je podvědomí o těchto komunikačních možnostech zcela povinné a nezbytné. Z výzkumu vyplynulo, že Combat nebo také k taktickým signálům, která armáda používá, se dají využít pomůcky. Většinou se jedná o svítilny, které se ke komunikaci využívají převážně v noci či šeru. Další důležitou pomůckou, které vlastně i tvoří svoji vlastní komunikaci jsou vlajky. Ty se využívají k signálům pro velitele jednotek nebo družstev i jiných útvarů. Jsou to rozkazy typu: všichni k vozidlům, zvětšit či zmenšit vzdálenosti. Z tohoto vyplývá, že se dají vlajky využívat také při jízdě v konvoji. Nemůžeme ovšem říci, že se armáda a složky v ní dorozumívají pouze na základě signálů. Využívají také rádiové spojení s pomocí vysílaček nebo satelitních telefonů v oblastech s malým či žádným signálem. Někdy je využití rádiového spojení nebezpečné pro zasahující jednotku. Je dobře k zachycení a může být lehce zneužita nepřítelem k navedení jednotek jiným směrem či do pastí. Je tedy na veliteli jednotky nebo na operačním velení, které řídí štáb.

Co se počtu signálů týče v této složce je tato komunikace nejpočetnější. Právě i z tohoto důvodu dochází s transformacím a úpravám signálů v jednotlivých oddílech nebo družstvech. Úpravy jsou hlavně dělány podle působení jednotek a jejich zaměření. Prapor logistiky bude například umět signály o zbraních, výbušninách a hrozícím nebezpečí výbuchu více než výsadkový prapor, který naopak bude ovládat i komunikaci ve vzduchu.

Každá jednotka, prapor, pluk, oddíl ... si signály upravuje dle potřeb, jednoduchosti použití a hlavně vychází ze znaků, které už využívají. Pokud se už domluví jak budou signály vypadat, dodržují se. Každý vyslaný signál musí druhý potvrdit a poslat dále.

Jak jsme už zmínili, výuka signálů probíhá během povinného výcviku ve Vyškově. Nácvi probíhá s instruktory za pomoci metodických listů s nákresy jednotlivých signálů. Ty se pak zkoušen v praxi.

6. 1 Zodpovězení otázek

Z praktické části i z části analýzy výzkumu jsme si na většinu otázek odpověděli, ale pojďme si to shrnout a odpovědět na každou otázku jednotlivě.

6.1.1 Otázka č. 1 - Jsou nějaké podobnosti mezi komunikačními systémy jednotlivých ochranných a ozbrojených složek nebo se zcela rozcházejí?

Na první pohled bychom mohli odpovědět, že se rozcházejí ve všem mimo navádění vrtulníku. Úplná chyba by to nebyla, ovšem není to zcela přesné.

Signály pro navádění vrtulníku se snaží ministerstvo sjednotit už vícekrát zmíněnou směrnicí. Snaha o naprostou synchronizaci v této sféře je potřebná z důvodu společných zásahu minimálně IZS. V praxi tomu, ale tak zcela není. Navádění vrtulníku je mezi jednotkami momentálně i tak dost podobné, ale nejde tu jen o signály jako takové, ale i o osoby, které signály vysílají. V tom je podle záchranné služby velký problém. Zde chybí kvalita, která by byla zapotřebí. Z těchto důvodů se snaží záchranná služba, v rámci seminářů a školení, tyto schopnosti zdokonalovat u všech složek IZS. Určité podobnosti můžeme vidět u taktických signálů armády a policie. Ty nejzákladnější signály jako stůj, ty, já, pozor, jsou velmi podobné. V ostatních znacích se postupně podobnost vytrácí.

Aby jsme tedy na otázku odpověděli nějak ve zkratce. Podobnosti, ač zcela minimální, najít můžeme. Ve většině, ale můžeme říci, že se rozcházejí.

6. 1. 2 Otázka č. 2 - Mají odlišnosti ve znakové komunikaci složek, nějaký dopad při společném zásahu?

Už také vícekrát zmiňovaná absence kvality navádění vrtulníků je velký problém při společných akcích. Na tomto problému se pracuje, můžeme si dovolit spekulovat, že by v bližší době mohl být tento problém vyřešen a tím i odstraněn. Dopady v různých signálech minimalizuje či dokonce maže dnešní kvalitní rádiová komunikace, která je využívána

nejvíce. Menší dopady můžeme pozorovat u jednotek armády, kde se signály mohou lišit. Tam občas může nastat komunikační šup, právě z důvodu odchylek v této komunikaci.

6.1.3 Otázka č. 3 - Je znaková komunikace ve složkách nutná?

Ve složkách, kde je znaková komunikace zavedena a využívána. Znaková komunikace může někdy sloužit pouze jako doplněk k rádiové nebo mluvené komunikaci, je ovšem nezbytnou součástí.

Dovolím si tvrdit, že i banalita jako poslaný signál beze slov, může armádním složkám, převážně v zahraničních misích, zachránit nejen život.

6.1.4 Otázka č. 4 - Bylo by možné jednotlivé komunikační systémy složek sjednotit, aby byly pro všechny stejné?

Než tato práce začala vznikat, drželo se mě přesvědčení, že ano, dají se sjednotit. Na jednu stranu, proč také ne? Tento názor se mě dlouho držel.

Názor byl nesprávný, to lze po rozhovorech a zpracované praktické části, jasně potvrdit. Z důvodů, už zmíněných, se signály z velké části rozcházejí dle jednotlivých složek. Musíme brát ohled i na to, v jakých situacích se signály využívají. Nemůžeme tedy chtít sjednotit hasičské signály pro dodávku vody s armádními signály využívané v boji. Na sjednocení, na kterém se pracuje jsou opět signály pro navádění vrtulníku.

Můžeme tedy odpovědět, že mimo signálů na navádění vrtulníku, nelze signály jednotlivých složek sjednotit.

6.1.5 Otázka č. 5 - Jaké rozdíly nebo podobnosti mají znakové komunikační systémy se znakovým jazykem neslyšících?

Nejtěžší otázka na závěr. V teoretické části jsme rozepsali komunikační systémy osob neslyšících podrobně. Jak z textu vyplývá, je znakový jazyk velmi složitý a má vlastní gramatiku. Je to jazyk, na rozdíl od signálů, které se využívají ke komunikaci ve složkách

ochranných a ozbrojených. To je vlastně první zásadní rozdíl. Dalším velkým rozdílem je, že osoby se sluchovým postižením používají znakový jazyk jako každodenní komunikaci. Díky znakovému jazyku komunikují stejně jako majoritní společnost mluvenou řečí. Na rozdíl od signálů složek, které jsou využívány spíše jako doplňková komunikace ke komunikaci mluvené či rádiové. Jde tedy o jednotlivé rozkazy signalizující osobu, činnost či pohyb. Například policista při zásahu nebude znakovat celé věty, ale pouze jasné signály - TY JÍT VLEVO. Krátká věta z toho vznikne, ale bez lingvistických pravidel.

Podobnosti, ale také objevíme. Hlavně čím a kde se znakuje. Ke znakům ve znakovém jazyce se využívá pohyb rukou, paží a prstů. Dále závisí na jejich vzájemném postavení, tvaru a dalších podmínkách. U signálů ve složkách se také používají ruce, paže a prsty, které se signalizují v horní polovině těla. Nemají ovšem tak přísné podmínky, pokud voják leží zraněn nebo je zaklíněn, může signály ukazovat i v oblasti nohou. Další podobností je, že stejně jako u znakového jazyka i u signálů musíme potvrdit, že signál či znak chápeme a rozumíme mu. Jde o zpětnou vazbu, která je k úspěšné komunikaci nezbytná.

Dalším rozdílem je nácvik a výuka daných komunikací. Pokud je dítě neslyšící odmala, začíná se učit znakový jazyk hned jak je to možné. Začíná od nejjednodušších znaků po ty složitější, až k větám. K výuce se využívají různé hračky, hry, mobilní aplikace a samozřejmě nápodoba a trénink s dotyčným, kdo dítě znakový jazyk učí (učitel, matka, poradce). Znakový jazyk se učí velmi dlouho a není jednoduchý. Na rozdíl od signálů učících se ve složkách, kde je výuce věnováno velmi málo času. Materiálem k výuce bývají papíry s nákresey jednotlivých znaků. A každý se znaky učí samostatně, velmi rychle a poté je převádí okamžitě do praxe. Důvodem je i velmi omezená zásoba signálů, jejich jednoduchost a fakt, že se nepoužívají ke sdělování dlouhých informací, nýbrž k jasným příkazům.

Na závěr tedy můžeme říci, že podobnosti najdeme, pokud porovnááme komunikační systémy z bližšího pohledu a zaměříme se na jednotlivé znaky, jejich tvoření a umístění. Naopak velké rozdíly najdeme při pohledu na komunikační systémy jako celky. Rozdíly můžeme vidět v lingvistice, gramatice i výuce.

ZÁVĚR

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo seznámit s komunikačními systémy u ochranných a ozbrojených složek, jejich rozsahem a využitím v praxi. Práce by měla čtenáře seznámit s problematikou komunikačních systémů u osob se sluchovým postižením a porovnat tyto komunikace v podobnostech a odlišnostech.

První kapitola teoretické části práce objasňuje význam pojmu komunikace a její nepostradatelnou roli v životě každého jedince. Je vysvětleno její dělení a propojenost mezi verbální a neverbální složkou. Stěžejní informací této kapitoly je fakt, že nejde nekomunikovat. Komunikujeme i tehdy, když vůbec nechceme.

Druhá kapitola se zabývá jednotlivými vizuálně-motorickými komunikačními systémy u osob se sluchovým postižením, které jsou rozděleny na umělé - znakové systémy a na přirozené - znakové systémy. Největší část této kapitoly obsáhl znakový jazyk, který je uznáván jako plnohodnotný jazyk a může tedy být brán jako mateřským jazyk neslyšících. Je zde popsáno, čím, jak a kde se dané znaky tvoří a jak se jednotlivé znaky dělí.

Poslední kapitola teoretické části seznamuje s úkoly, prací a jejím rozsahem jednotlivých složek nejen integrovaného záchranného systému, ale také armády. V každé složce je popsáno jaké má pravomoce, kdy a kde zasahují a kdo jednotlivé složky spravuje. Informuje také o organizaci jednotlivých složek, a kdo práci v daných složkách vykonává.

V praktické části práce je podrobně popsán každý komunikační systém jednotlivých složek zvlášť. U každé složky se dozvíme, jaké signály využívá v jakých situacích se nejvíce a nejčastěji používají za jakých okolností jsou signály nahrazeny komunikací jinou. Každá složka má svá specifika při komunikaci, některé využívají signály více, jiné méně. Některé složky jsou na signálech v určitých situacích závislé, jiné je nepotřebují skoro vůbec. V jednotlivých podkapitolách pro každou složku najdeme ukázky signálů, které se v dané složce využívají, signály ve větším rozsahu pak nalezneme v přílohách této práce.

Pomocí metody analýzy výzkumu jsem zhodnotila informace zjištěné v praktické části. Zjistila jsem, že znaková komunikace jednotlivých složek se nejvíce podobá v signálech na řízení vrtulníku, ovšem je to zároveň i problém, který nastává při společných akcích. Signály jsou podobné, ale ne vždy stejné a kvalita výuky na toto téma není dostatečná.

Porovnávala jsem také znakovou komunikaci u ochranných a ozbrojených složek se znakovým jazykem. Zde jsem zjistila, že závisí na úhlu, ze kterého systémy porovnávané. V případě celkového pohledu na dané systémy se velmi odlišují. Znakový jazyk, je uznávaný jazyk, má svoji vlastní gramatiku a neomezenou slovní zásobu. Naopak signály u složek, jsou pouze gesta, která nesou jednotný význam, systém znaků je uzavřen podle potřeby dané složky, o gramatických pravidlech nelze tedy mluvit. Z pohledu bližšího zjistíme, že se systémy shodují v místě utváření, částmi těla, které se ke znakování využívají a můžeme si také všimnout, že u obou systémů se objevují znaky ukazovací, ikonické i znaky, které mají abstraktní význam.

Bakalářská práce čtenáře seznamuje s touto problematikou a poukazuje na to, že znaky se neobjevují jen u neslyšících a v problematice speciální pedagogiky, ale že se objevují všude kolem nás a možná i na místech, kde jsme o tom neměli ponětí. S ohledem na obsáhlost tohoto tématu, by bylo zajímavé se dozvědět ještě více o jednotlivých složkách, jejich organizaci a o dalších jednotkách či skupinách, které využívají k dorozumívání znakovou komunikaci.

SEZNAM ZKRATEK

ČR - Česká republika

AČR - Armáda České republiky

HZS ČR - Hasičský záchranný sbor České republiky

PČR - Policie České republiky

ZZS ČR - Zdravotní záchranná služba České republiky

ZZS - Zdravotní záchranná služba

IZS - Integrovaný záchranný systém

LZ - Letecký záchranář

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY

BORG, James. 2013. Umění přesvědčivé komunikace: jak ovlivňovat názory, postoje a činy druhých. 3., rozš. vyd. Přeložil Radek BLAHETA. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4821-4.

ČERMÁK, František. 2011. Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky. Vyd. 4., V Karolinu 2., dopl. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1946-0.

Články o vojenské taktice - ruční signály. ÚZEMÍ DIVERZANTŮ, VSTUP NA VLASTNÍ NEBEZPEČÍ [online]. Dostupné z: https://www.diverzanti.cz/cl_35

DEVITO, Joseph A. 2001. Základy mezilidské komunikace. Praha: Grada, Expert (Grada). ISBN 80-7169-988-8.

DEVITO, Joseph A. 2008. Základy mezilidské komunikace: 6. vydání. Praha: Grada, Expert (Grada). ISBN 978-80-247-2018-0.

Display e-study documents. University information system MENDELU [online]. Dostupné z: <https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/index.pl?cast=45110>

HALL, Edward T. 1990. The hidden dimension. New York: Anchor Books. ISBN 978-0385084765.

HARTLEY, Mary. 2011. Řeč těla v praxi: teorie, cvičení a modelové situace. Vyd. 2. Přeložil Dana MAKOVIČKOVÁ. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0033-8.

HRUBÝ, Jaroslav. 1999. Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených. ISBN 80-7216-096-6.

HUDÁKOVÁ, Andrea. 2008. Prstová abeceda pro tlumočnický. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. ISBN 978-80-87153-96-3.

JANOTOVÁ, Naděžda a Karla ŘEHÁKOVÁ. 1990. Surdopedie: komunikace sluchově postižených. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-7066-004-x.

JANOVCOVÁ, Zora. 2003. Alternativní a augmentativní komunikace: učební text. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3204-9.

Jednotky PO - Hasičský záchranný sbor České republiky. Úvodní strana - Hasičský záchranný sbor České republiky [online]. Copyright © 2019 Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 15.04.2019]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/jednotky-po-961839.aspx>

JONES, Travis, Roland. 2001. International Sign Language: Gestuno. Dostupné z: <http://www.lifeprint.com/asl101/pages-layout/gestuno.htm>

KLENKOVÁ, Jiřina. 2006. Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1110-2.

KNAPP, Mark L., Judith A. HALL a Terrence G. HORGAN. 2013. Nonverbal communication in human interaction. Eight edition. Boston, MA, USA: Wadsworth, Cengage Learning. ISBN 978-1133311591.

KOTVOVÁ, Miroslava a Marie KOMORNÁ. 2008. Praktický kurz znakové češtiny. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. ISBN 978-80-87218-26-6.

KRAHULCOVÁ, Beáta. 2002. Komunikace sluchově postižených. Vyd. 2. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0329-2.

Krizové zákony: krizový zákon, integrovaný záchranný systém, hospodářská opatření pro krizové stavy, obnova území ; Hasičský záchranný sbor ; Požární ochrana : zákony, nařízení vlády, vyhlášky : redakční uzávěrka .. Ostrava: Sagit, 2007-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-333-0.

KROUPA, Miroslav a Milan ŘÍHA. 2011. Integrovaný záchranný systém. 4., aktualiz. vyd. Praha: Armex. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 978-80-87451-01-4.

LANGER, Jiří. 2013. Komunikace osob se sluchovým postižením. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3674-6.

LANGER, Jiří. 2013. Znakové systémy v komunikaci neslyšících. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3746-0.

MACUROVÁ, Alena. 2008. Dějiny výzkumu znakového jazyka u nás a v zahraničí. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. ISBN 978-80-87218-00-6.

MAŠTALÍŘ, Jaromír. 2008. Příručka Alternativní a augmentativní komunikace. Text vznikl v rámci projektu Nové cesty na Horizontu, reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_023/0000800, spolufinancován Evropskou Unií.

MIKULÁŠTÍK, Milan. 2010. Komunikační dovednosti v praxi. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6.

PETRUSEK, Miloslav. 1993. Teorie a metoda v moderní sociologii. Praha: Karolinum. ISBN isbn80-7066-799-0.

PLHÁKOVÁ, Alena. 2004. Učebnice obecné psychologie. Praha: Academia, 2004. ISBN 978-80-200-1499-3.

Policie České republiky: Police of the Czech Republic. 2017. 2. vydání. Praha: Policejní prezidium České republiky. ISBN 978-80-270-0664-9.

Policie České Republiky: Police of the Czech Republic. 2010. Praha: Policejní prezidium České republiky. ISBN ISBN 978-80-254-7701-4

Příručka vojáka AČR. 2005. 4. vydání. VA Vyškov: Centrum doktrín VeV.

REICHEL, Jiří. 2009. Kapitoly metodologie sociálních výzkumů. Praha: Grada. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

RUCE 2004 Copyright © [cit. 15.04.2019]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/3-prstova-abeceda>

Sbírka zákonů a Sbírka mezinárodních smluv - Ministerstvo vnitra České republiky. Copyright © 2019 Ministerstvo vnitra České republiky, všechna práva vyhrazena [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=239/2000&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

Slovník cizích slov. Chronemika - význam slova. Dostupné z: <http://www.slovník-cizich-slov.net/chronemika/>

Služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů: Policie ČR : vězeňská služba, BIS, zpravodajské služby : redakční uzávěrka .. Ostrava: Sagit, 2007-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-262-3.

System zdravotnické záchranné služby v ČR – ZACHRANNASLUZBA.CZ.

ZACHRANNASLUZBA.CZ – Nezávislý web o zdravotnické záchranné službě [online].

Dostupné z: <https://zachrannasluzba.cz/system-zzs-v-cr/>

TARCSIOVÁ, Darina. 2005. Komunikačný systém sluchovo postihnutých a spôsoby prekonávania ich komunikačnej bariéry. Vyd. 1. Bratislava: Sapia. ISBN 80-969112-7-9.

TETAUEROVÁ, Ivana. 2008. Mezinárodní znakový systém. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. ISBN 978-80-87218-25-9.

Velení | Armáda. Armáda ČR [online]. Copyright © 2019 [cit. 15.04.2019]. Dostupné z: <http://www.acr.army.cz/struktura/velenia/default.htm>

VILÁŠEK, Josef, Miloš FIALA a David VONDRÁŠEK. 2014. Integrovaný záchranný systém ČR na počátku 21. století. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2477-8.

VYMĚTAL, Jan. 2008. Průvodce úspěšnou komunikací: efektivní komunikace v praxi. Praha: Grada. Manažer. ISBN 9788024726144.

WERNEROVÁ, Irena. 2010. Komunikace pro každého. Prostějov: Computer Media. ISBN 978-80-7402-064-3.

Zákon č. 219/1999 Sb. o ozbrojených silách ČR. Copyright © [cit. 15.04.2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-219?text=Zákon+o+ozbrojených+silách+ČR>

Zákon č. 234/2014 Sb. o státní službě. Copyright © [cit. 15.04.2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2014-234>

Zdravotní služby: redakční uzávěrka .. Ostrava: Sagit, 2011-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-305-7.

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A - signály využívající ZZS ČR

PŘÍLOHA B - signály využívající HZS ČR

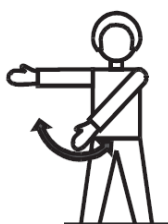
PŘÍLOHA C - signály využívající PČR

PŘÍLOHA D - signály využívající AČR

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA A - signály využívající ZZS ČR

NAVÁDĚNÍ VRTULNÍKU - LETECKÉ TECHNIKY

Pohybujte se vodorovně
Příslušná paže je upažena ve směru pohybu a druhá paže se pohybuje před tělem do téhož směru.

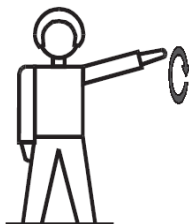
Pohybujte se vodorovně
Příslušná paže je upažena ve směru pohybu a druhá paže se pohybuje před tělem do téhož směru.

Přistaňte
Zkřížené paže a napjaté dolů před tělem.

Pohybuj se vodorovně
Příslušná ruka upažena - opisuje vswislé kruhy ve výši ramen, rychlost kroužení udává rychlost pohybu.

Pohybuj se vodorovně
Příslušná ruka upažena - opisuje vswislé kruhy ve výši ramen, rychlost kroužení udává rychlost pohybu.

Stoupej
Pravé nebo levé předloktí zvednuté, ruka v úrovni hlavy opisuje vodorovné kruhy, rychlost kroužení udává rychlost stoupání (navíjení lana - jeřáb).

Přerušete činnost, něco není v pořádku
Při řešení nouzové situace záchranář na laně nebo osoba, která zpozoruje nebezpečí, nataženou paží nebo oběma vodorovně kmitá před tělem. Rychlost kmitání udává naléhavost situace.

Klesej
Pravé nebo levé předloktí v upažení pokrčeno dolů, ruka opisuje vodorovné kruhy v úrovni pasu.

Vypnout (vrtulník je na zemi)
Situace umožňuje nebo vyžaduje vypnutí motorů. Paže zkříženy před hlavou.
Odhoz
Informace naváděče ležícího na palubě pro pozemní personál, že bude proveden odhoz. Rychlost křížení udává naléhavost situace.

Odhoz
Pokyn pozemního naváděče posádce, aby provedla odhoz. Napnuté paže se opakovaně kříží před tělem v úrovni pasu. Rychlost křížení udává naléhavost situace.

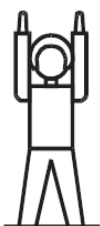

Žádám o pomoc, přistání je možné
Paže nad hlavou, tělo vytváří symbol písmene „Y“.

Nepotřebuji pomoc, přistání není možné
Paže jsou v diagonále vůči vswislé ose těla.

PŘÍLOHA B - signály využívající HZS ČR

Na tuto stojánku (na toto místo)
Paže vzpaženy nad hlavou s dlaněmi obrácenými dovnitř,

Pojíždějte přímo vpřed
Paže částečně rozpaženy dlaněmi nazad opakují pohyb vzhůru a vzad z výše ramen.

Stůjte
Opakované křížení paží nad hlavou vpřed. Rychlost pohybu má přímý vztah k naléhavosti zastavení, tj. čím rychlejší je pohyb paží, tím rychlejší je zastavení.

Točte vlevo
Pravá paže směřuje dolů, levá dlaní nazad opakuje pohyb vzhůru a vzad z předpažení. Rychlost pohybu naznačuje rychlost otáčení.

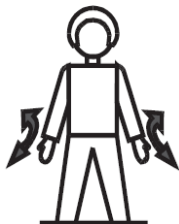
Točte vpravo
Levá paže směřuje dolů, pravá dlaní nazad opakuje pohyb vzhůru a vzad z předpažení. Rychlost pohybu naznačuje rychlost otáčení.

Spustte pohonné jednotky
Levá paže vzpažena s příslušným počtem natažených prstů, jež udávají číslo motoru, který má být spuštěn a pravá paže krouží v úrovni hlavy.

Vypněte pohonné jednotky
Jedna paže je připažena a druhá paže ohnutá na úrovni ramen, ruka před hrdlem dlaní dolů se pohybuje do stran na úrovni ramen, paže zůstane ohnutá.

Přímo zpět
Paže po stranách těla a dlaněmi obrácenými dopředu se několikrát pohybují dopředu a nahoru do výše ramen.

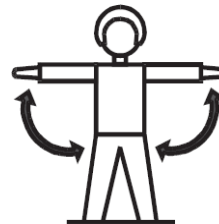
Volno
Pravé předlokti zvednuté s dlaní obrácenou dopředu a vztyčeným palcem.

Vznášejte se
Paže vodorovně rozpaženy dlaněmi dolů.

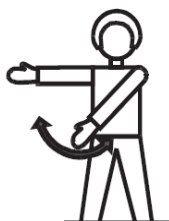

Stoupejte
Paže vodorovně rozpaženy dlaněmi nahoru se pohybují z rozpažení nahoru a zpět. Rychlost pohybu naznačuje rychlost stoupání.

Klesejte
Paže vodorovně rozpaženy dlaněmi dolů a zpět. Rychlost pohybu naznačuje rychlost klesání.

NAVÁDĚNÍ VRTULNÍKU - LETECKÉ TECHNIKY

Pohybujte se vodorovně
Příslušná paže je upažena ve směru pohybu a druhá paže se pohybuje před tělem do téhož směru.

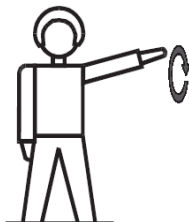
Pohybujte se vodorovně
Příslušná paže je upažena ve směru pohybu a druhá paže se pohybuje před tělem do téhož směru.

Přistaňte
Zkřížené paže a napjaté dolů před tělem.

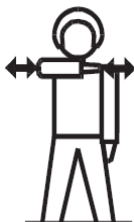
Pohybuj se vodorovně
Příslušná ruka upažena - opisuje svislé kruhy ve výši ramen, rychlost kroužení udává rychlost pohybu.

Pohybuj se vodorovně
Příslušná ruka upažena - opisuje svislé kruhy ve výši ramen, rychlost kroužení udává rychlost pohybu.

Stoupej
Pravé nebo levé předloktí zvednuté, ruka v úrovni hlavy opisuje vodorovné kruhy, rychlost kroužení udává rychlost stoupání (navíjení lana - jeřáb).

Přerušete činnost, něco není v pořádku
Při řešení nouzové situace záchranář na laně nebo osoba, která zpozoruje nebezpečí, nataženou paží nebo oběma vodorovně kmitá před tělem. Rychlost kmitání udává naléhavost situace.

Klesej
Pravé nebo levé předloktí v upažení pokrčeno dolů, ruka opisuje vodorovné kruhy v úrovni pasu.

Vypnout (vrtulník je na zemi)
Situace umožňuje nebo vyžaduje vypnutí motorů. Paže zkříženy před hlavou.

Odhoz
Informace naváděče ležícího na palubě pro pozemní personál, že bude proveden odhoz. Rychlost křížení udává naléhavost situace.

Odhoz
Pokyn pozemního naváděče posádce, aby provedla odhoz. Napnuté paže se opakovaně kříží před tělem v úrovni pasu. Rychlost křížení udává naléhavost situace.

Žádám o pomoc, přistání je možné
Paže nad hlavou, tělo vytváří symbol písmene „Y“.

Nepotřebuji pomoc, přistání není možné
Paže jsou v diagonále vůči svislé ose těla.

Na tuto stojánku (na toto místo)
*Paže vzpaženy nad hlavou s dlaněmi
 obrácenými dovnitř,*

Pojíždějte přímo vpřed
*Paže částečně rozpaženy dlaněmi nazad
 opakují pohyb vzhůru
 a vzad z výše ramen.*

Stůjte
*Opakované křížení paží nad hlavou vpřed.
 Rychlost pohybu má přímý vztah k
 naléhavosti zastavení, tj. čím rychlejší je
 pohyb paží, tím rychlejší je zastavení.*

Točte vlevo
*Pravá paže směřuje dolů, levá dlaní nazad
 opakuje pohyb vzhůru a vzad z
 předpažení. Rychlost pohybu
 naznačuje rychlost otáčení.*

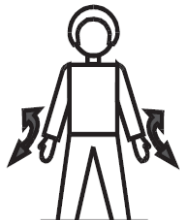
Točte vpravo
*Levá paže směřuje dolů, pravá dlaní
 nazad opakuje pohyb vzhůru a vzad z
 předpažení. Rychlost pohybu
 naznačuje rychlost otáčení.*

Spust'te pohonné jednotky
*Levá paže vzpažena s příslušným počtem
 natažených prstů, jež udávají číslo motoru,
 který má být spuštěn a pravá paže krouží
 v úrovni hlavy.*

Vypněte pohonné jednotky
*Jedna paže je připažena a druhá paže
 ohnutá na úrovni ramen, ruka před hrdlem
 dlaní dolů se pohybuje do stran na úrovni
 ramen, paže zůstane ohnutá.*

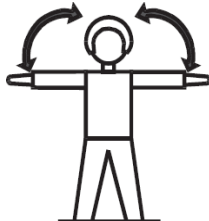
Přímo zpět
*Paže po stranách těla a dlaněmi
 obrácenými dopředu se několikrát
 pohybují dopředu a nahoru
 do výše ramen.*

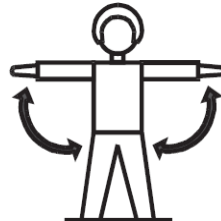
Volno
*Pravé předloktí zvednuté s dlaní obrácenou
 dopředu a vztyčeným palcem.*

Vznášejte se
Paže vodorovně rozpaženy dlaněmi dolů.

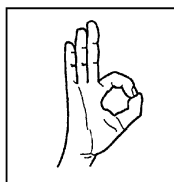

Stoupejte
*Paže vodorovně rozpaženy dlaněmi
 nahoru se pohybují z rozpažení nahoru a
 zpět. Rychlost pohybu naznačuje
 rychlost stoupání.*

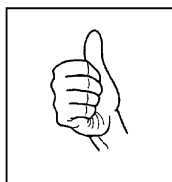

Klesejte
*Paže vodorovně rozpaženy dlaněmi dolů a
 zpět. Rychlost pohybu naznačuje rychlost
 klesání.*

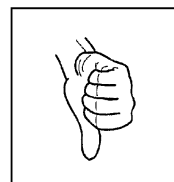
POTÁPĚČSKÉ SIGNÁLY

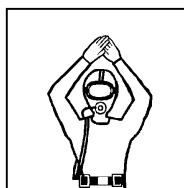
Všechno je v pořádku

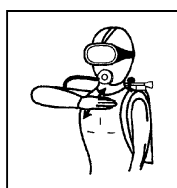
Výstup

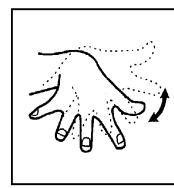
Sestup

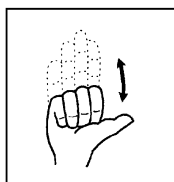
Všechno v pořádku
(na hladině)

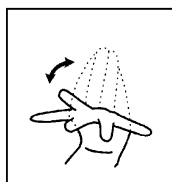
Nemám vzduch

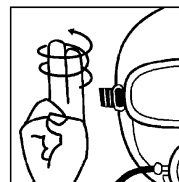
Něco není v pořádku

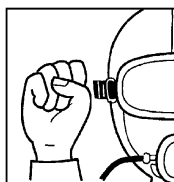
Vyrovnávám tlak
ve středouší

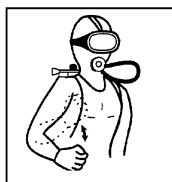
Nerozumím

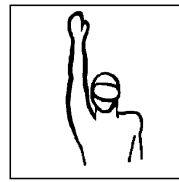
Pocit závratě

Jsem na rezervě

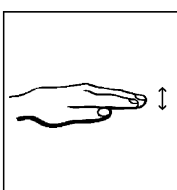
Nemohu otevřít rezervu

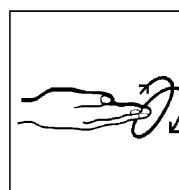
Stát nebo pozor

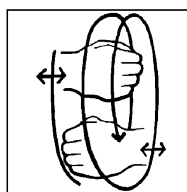
Zápor

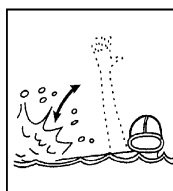
Pomaleji

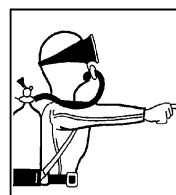
Rychleji

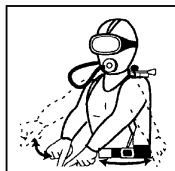
Naznačení činnosti

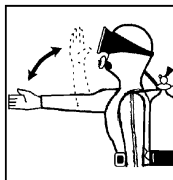
Tíseň na hladině

Ty nebo objekt

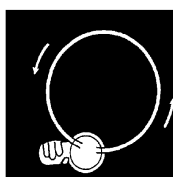
Shromážděte se

Ukázání směru

Všechno v pořádku

Všechno v pořádku

Potřebuji pomoc

Signalizace lanem

- Signalizace lanem se používá většinou k dorozumívání mezi potápěčem a návodčím. Volí se minimální počet signálů tak, aby postačovaly pro úkony prováděné v konkrétní situaci a zbytečně nezatěžovaly potápěče ani návodčího.
- Signály lanem (smluvený počet krátkých, dostatečně důrazných trhnutí) mohou mít různý význam ve směru od potápěče k návodčímu a od návodčího směrem k potápěči. Ten, pro koho je signál určen, jej vždy zopakuje, aby bylo zřejmé, že jej zachytil a pochopil. Teprve potom signalizovaný úkon provede.
- Jako signály je vhodné zvolit co nejmenší počet trhnutí; jedno trhnutí však výjimečně (zejména ne jako signál nouze), neboť potápěč může při pohybu způsobit krátká trhnutí nebo popotázení lanem a ta by mohla být mylně považována za signál.

VŠEOBECNÉ SIGNÁLY

Signály pro dodávku vody nebo pro varování na místě zásahu

Pozor
Vzpažit

Rozumím
Vzpažit a připažit

Vpřed - Vodu
Zvýšení tlaku

Skrčenou paži několikrát vzpažit vzhůru do výše hlavy. Opakování signálu několikrát za sebou znamená žádost o zvýšení tlaku vody

Stát - Vodu stav
Nataženou paži několikrát půlkruh nad hlavou

Pomaleji - Tlak snížit
Kmitání pravou paží nahoru a dolů do strany

Nebezpečí - Všichni zpět
Nataženou paži několikrát kruh před čelem

Signály při činnosti hasičů v nebezpečné zóně

Žádost o pomoc
Rozpažení paží a opakované provádění oběma pažemi půlkruhu nad hlavou za současného křížení paží

Neprodleně musím opustit nebezpečnou zónu
Vzpažení jedné paže a současné opouštění nebezpečné zóny

Opuštění nebezpečné zóny v případě uplynutí plánované doby nasazení hasičů
Opakované překřížování obou paží v úrovni pasu

Usměrňování provozu na pozemních komunikacích

Stůj
pro směr, ke kterému stojí hasič čelem nebo zády
Obě paže jsou rozpaženy.

Pozor !
Pravá paže nebo předloktí pravé paže směřuje vzhůru.

Volno
pro směr, ke kterému stojí hasič bokem
Obě paže jsou rozpaženy.

Stůj + Volno
pro řidiče příjezdějícího určeným směrem
Např. pravá paže předpažena a levá upažena.

- Při pokynech „Stůj“ a „Volno“ může hasič upažit obě nebo jednu paži; obě paže může připažit, postačí-li k řízení provozu postoj.
- Hasič může při řízení provozu dávat i jiné pokyny, například „Zrychlit jízdu!“ vodorovným kýváním paže přes střed těla nebo „Zpomalit jízdu!“ kýváním paže nahoru a dolů.

Všeobecné signály pro přemíst'ování

Start - Pozor - Začátek povelu
*Obě paže jsou rozpaženy,
dlaně obráceny dopředu*

Stůj - Přerušení
Konec řízeného pohybu
*Pravá paže směřuje vzhůru,
s dlaní obrácenou dopředu*

Konec
Obě paže složeny ve výši prsou

Svislé přemíst'ování

Nahoru
*Pravá paže směřuje vzhůru s dlaní
obrácenou dopředu a pomalu krouží*

Stop - Přerušení
Konec řízeného pohybu
*Pravá paže směřuje dolů s dlaní
obrácenou k tělu a pomalu krouží*

Svislá vzdálenost
Ruce udávají příslušnou vzdálenost

Vodorovné přemíst'ování

Pohyb vpřed
*Obě paže jsou ohnuty s dlaněmi
obrácenými vzhůru a předloktí se pomalu
pohybuje směrem k tělu*

Pohyb vzad
*Obě paže jsou ohnuty s dlaněmi
obrácenými dolů a předloktí se pomalu
pohybuje směrem od těla*

Vpravo od signalisty
*Pravá paže je vodorovně upažena s dlaní
obrácenou dolů a pohybuje se pomalými
pohyby vpravo*

Vlevo od signalisty
*Levá paže je vodorovně upažena s dlaní
obrácenou dolů a pohybuje se pomalými
pohyby vlevo*

Vodorovná vzdálenost
Ruce udávají příslušnou vzdálenost

Nebezpečí

Stop - Nouzové zastavení
*Obě paže směřují vzhůru s dlaněmi
obrácenými dopředu*

Rychle = všechny pohyby rychleji

Pomalů = všechny pohyby pomaleji

PŘÍLOHA C - signály využívající PČR

STANDARDNÍ SIGNÁLY RUKOU PŘI KONTAKTU S NEPŘÍTELEM

		
TY	JÁ	PŘIJĎ (KE MNĚ)
		
NASLOUCHEJ	POZORUJ	RYCHLE
		
KRÝT TUTO OBLAST	VPŘED	ANI HNOUT

ODSTŘELOVAČ

VŮDCE (VELITEL)

DVOJSTUP

ZÁSTUP

**JEDNA LINIE
(VEDLE SEBE)**

KLÍNOVÁ FORMACE

SESKUPIT SE

**RUČNÍ ZBRAŇ
(PISTOL)**

PUŠKA

BROKOVNICE

MUNICE

VOZIDLO

ROZUMÍM

NEROZUMÍM

K ZEMI (PLÍŽIT SE)

DVEŘE

OKNO

MÍSTO VSTUPU

PODEZŘELÝ

RUKOJMÍ

ODSTŘELOVAČ

DÍTĚ

DOSPĚLÝ (OSOBA)

MUŽ

PES (ZVÍŘE)

ŽENA

SLZNÝ PLYN

TADY

POTICHU

**ZMĚNA ÚHLU
(PŘEMÍSTĚNÍ)**

STANDARDNÍ SIGNÁLY RUKOU : ČÍSLOVKY

 JEDNA	 DVA	 TŘI	 ČTYŘI	 PĚT
 ŠEST	 SEDM	 OSM	 DEVĚT	 DESET

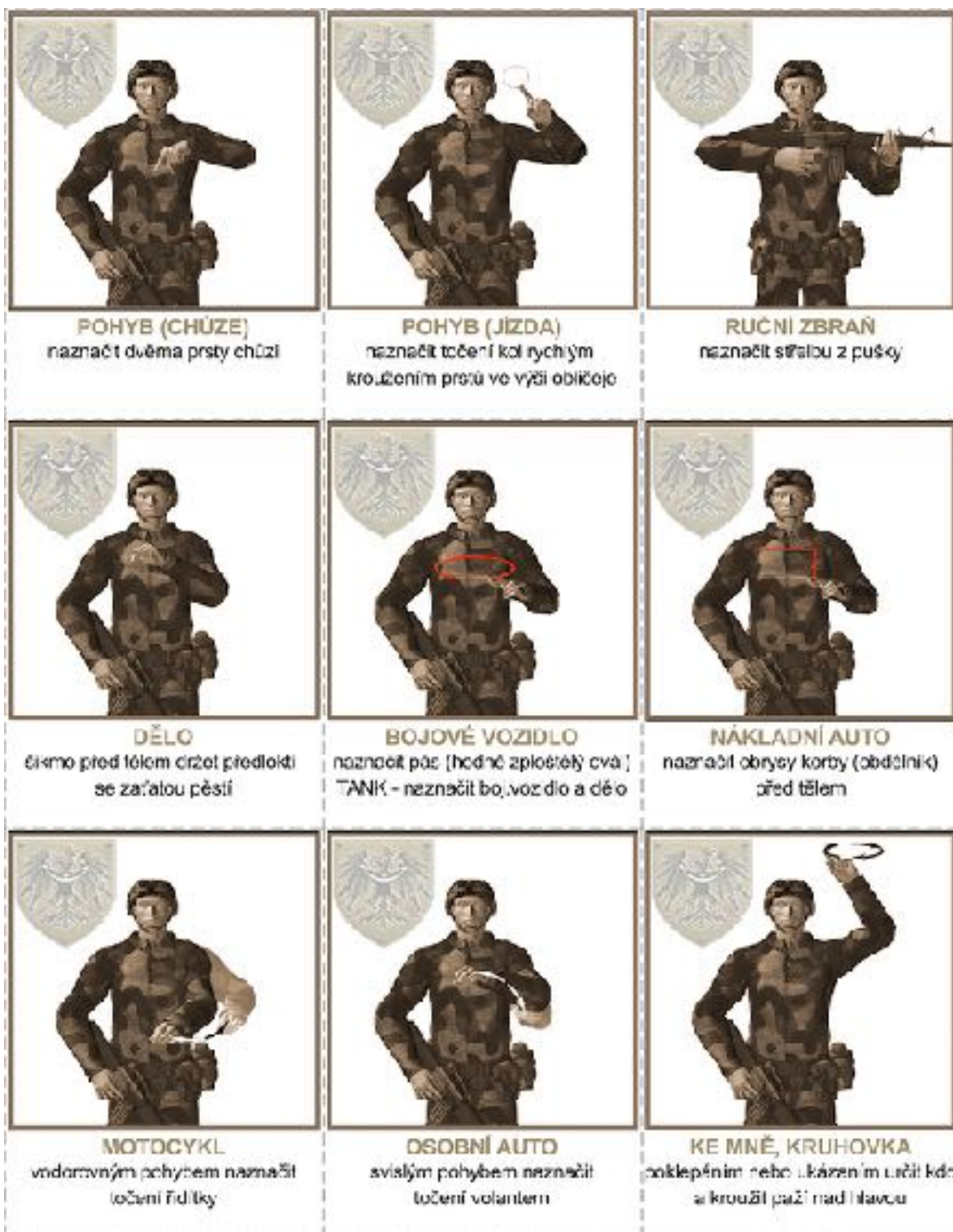
PŘÍLOHA D - signály využívající AČR

		
<p>ROZUMÍM (jsem připraven) krátce vztýčit ruku nad hlavou</p>	<p>POZOR (upoutání pozornosti) vztyčit ruku nad hlavou a držet do doby než tak učíní příjímající</p>	<p>VELITEL (VELITELÉ) poklepat rukou na stejné rameno</p>
		
<p>ZPĚT (VRAŤTE SE) energicky opakovat pohyb rukou s otevřenou dlaní od sebe dozadu</p>	<p>PALBU ZASTAVIT (NESTRĚLET) otevřenou dlaní otočenou palčů před křeslem naznačit pozdržení</p>	<p>KRYT držet ruku před obličejem otevřenou dlaní k očím</p>
		
<p>ČEKEJ, NEDĚLEJ NIC signál TY a pak dlaně položit pod tvář (naznačit spánek)</p>	<p>DĚLEJ TO, CO JÁ shora si poklepat na hlavu</p>	<p>ZAHÁJIT AKCI naznačit prudký úder pěsti do daného směru</p>

		
<p>ČAS poklepat ukazovačkam na hodinky</p>	<p>VZDÁLENOST naznačit levou a pravou hranici před pasem</p>	<p>OTÁZKA (KOLIK, CO DĚLÁ...) naznačit otázník před tělem</p>
		
<p>SMĚREM PODĚL před obličejem: pomalu pohybovat jednou rukou do strany</p>	<p>SMĚREM ODE MNE pomalu oddalovat ruku (pažič) od těla v dolní části (naznačit odhlásování)</p>	<p>SMĚREM KE MNĚ pomalu přitahoval ruku k obličejí (otáhn k obličejí)</p>
		
<p>KLÍN rozpažit 45° a držet bez pohybu</p>	<p>DIAMANT paže vodorovně, ohnout ruku v lokti k hlavě, prsty natažené, palec maximálně od prstu</p>	<p>VĚ paže vodorovně, ohnout ruku v lokti nahoru, prsty natažené, palec u prstů</p>

		
<p>ROJNICE ucažit (nataženou paž. ve vodorovné poloze od těla)</p>	<p>DVOJSTUP (ŠACHOVNICE) naznačit „cik-cak“ erora dolů</p>	<p>ZÁSTUP (PROUD) naznačit zatažení (sířeny ve vřaku)</p>
		
<p>CIVIL (NEOZBROJENÁ OSOBA) ruka v pěst ve výši prsou, palec nahoru</p>	<p>PROTIVNÍK (OSOBA) kývat pěstí před tělem</p>	<p>NAŠI (VLASTNÍ) naznačit rukou shrabování k hrudi (alespoň dvakrát)</p>
		
<p>ZAJATÝ rukou se chytit za kck jako při dušení</p>	<p>MRTVÝ něvnut pokřčeným předloktím cole před tělem tam a zpět</p>	<p>RANĚNÝ ruka v pěst ve výši prsou, palec dolů</p>

		
<p>SLYŠÍM ukázat si prstem na ucho</p>	<p>ČÍSLOVKY 6-9,0 1-5 ukazovat počtem prstů (o pět méně) před bříškem (číslo skládat jako při psaní)</p>	<p>ČÍSLOVKY 1-5 1-5 ukazovat počtem prstů ve výš obličeje (číslo skládat jako při psaní)</p>
		
<p>VIDÍM ukázat si prstem na oko</p>	<p>NE, NIC, ŽÁDNÝ otevřenou dlaň ve výš obličeje několikrát rotací zápěstí natočit vpravo a vlevo</p>	<p>GRANÁTY PŘIPRAVIT zvednout granátu, nebo naznačit hod granátem</p>
		
<p>MINA rozhozením ruky naznačit výbuch</p>	<p>STŘELIVO otevření a zavírání dlaně ve výš obličeje</p>	<p>KLID (NEPOHYBUJE SE) naznačit spánek</p>

		
<p>TY ukázat předloktím s nataženou dlaní a prsty na příslušnou osobu</p>	<p>JÁ ukázat si na prsa</p>	<p>BĚŽ VPRAVO, VLEVO napnutou paží a ukazováčkem ukázat do daného směru</p>
		
<p>OBEJÍT ZPRAVA, ZLEVA rukou se vztyčeným ukazováčkem naznačit oblouk v daném směru</p>	<p>VPŘED, CESTA VOLNÁ energicky mavnout rukou do směru postupu</p>	<p>PŘEKÁŽKA, ZÁTARAS naznačit rukou písmeno „X“</p>
		
<p>VŠE V POŘÁDKU ukazováčkem a palcem naznačit písmeno „O“</p>	<p>MÁM PROBLÉMY ruka skřížená před tělem, dlaní na opačné rameno</p>	<p>NEROZUMÍM, OPAKUJ krátce několikrát rozpažit 45° a připežít dlaní směrem vpřed</p>

TADY, OD TOHO MÍSTA
rukou ve výši pasu ukázat na zem

SHROMAŽDIŠTĚ
rukou s napnutými prsty krouží
vodorovně před sebou, naznačí plochu

KRUHOVÁ OBRANA
několikrát otevřít pěst do maxima ně
otevřené dlaně

ZPOMALIT
několikrát naznačit odlačování
směrem do ú

ZRYCHLIT
vedle těla kývat paží chruzo v lokti
se zahnutou pěstí

SEJÍTÍ Z CESTY (ZPĚTNÁ LÉČKA)
naznačí: seknutí přes zbraň

ZMRZNOUT (NEHÝBAT SE)
črteť ruku se zahnutou pěstí vedle
sebe na úrovni ramene

STÁT
..kázat dlan s otevřenými prsty

NASLOUCHACÍ PAUZA
ruka v pěst u hlavy s vystředěným
palcem ukazujícím na ucho

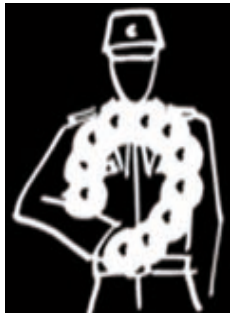

SIGNÁLY PRO NAVÁDĚNÍ VOZIDLA ZA DENNÍHO SVĚTLA

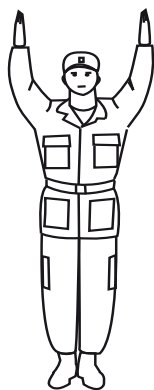
Význam signálu	Grafické vyobrazení	Popis signálu
Pozor		Vztyčená paže vzhůru nad hlavou s dlaní obrácenou kupředu. Signál se vydává před zahájením nebo změnou povelu
Motory spustit		Pravou rukou opisovat kruh v úrovni hrudníku proti směru hodinových ručiček
Pohyb vpřed		Obě paže jsou ohnuty s dlaněmi obrácenými směrem k hrudníku a předloktí se pomalu pohybuje směrem k tělu a od těla
Pohyb vzad		Obě paže jsou ohnuty s dlaněmi obrácenými k vozidlu a předloktí se pomalu pohybuje směrem od těla a k tělu
Vpravo (vlevo)		Pravá paže je vodorovně upažena s dlaní odvrácenou od těla a pohybuje se pomalým pohybem vpravo Levá paže je vodorovně upažena s dlaní odvrácenou od těla a pohybuje se pomalým pohybem vlevo
Vodorovná vzdálenost		Ruce udávají příslušnou vzdálenost

Význam signálu	Grafické vyobrazení	Popis signálu
Zpomalit		Pravá nebo levá paže je ohnuta s dlaní obrácenou k vozidlu a předloktí se pomalu pohybuje směrem od těla a k tělu
Stát		Obě paže směřují vzhůru s dlaněmi obrácenými vpřed. V okamžiku, kdy má vozidlo ukončit pohyb, rázně předpažit
Stát – nouzové zastavení		Obě paže nad hlavou překřížené s dlaněmi obrácenými kupředu
Motory zastavit		Z připázení mávat pažemi zkříženě před sebou v úrovni pasu
Otočení na místě vpravo – vlevo (pouze pro pásová vozidla)		Obě paže složeny na hrudním koši, ruce sevřeny v pěsti a pohybuje se pomalým upažováním pravé paže nebo obě paže složeny na hrudním koši, ruce sevřeny v pěsti a pohybuje se pomalým upažováním levé paže

SIGNÁLY PRO NAVÁDĚNÍ VOZIDLA ZA SNÍŽENÉ VIDITELNOSTI ZA POUŽITÍ
ZDROJE SVĚTLA

Význam signálu	Grafické vyobrazení	Popis signálu
Pohyb vpřed		Zdrojem světla pohybovat vertikálně středem v ose těla od úrovně brady k pasu
Pohyb vzad		Zdrojem světla drženým před tělem přerušovaně svítit – blikat
Pohyb vpravo nebo vlevo		Zdrojem světla opisovat kruh v úrovni hrudníku po směru nebo proti směru hodinových ručiček: <ul style="list-style-type: none"> • „VPRAVO“ po směru hodinových ručiček; • „VLEVO“ proti směru hodinových ručiček
Stát		Vypnout nebo zakrýt zdroje světla

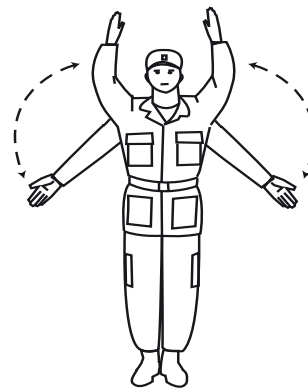
SIGNÁLY PRO NAVÁDĚNÍ VRTULNÍKU

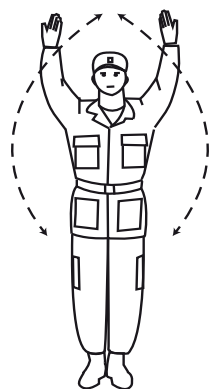
Navádím

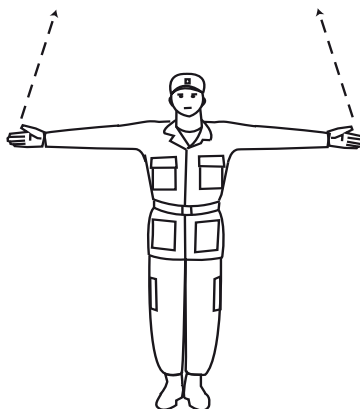
Směr přistání

Odmávání

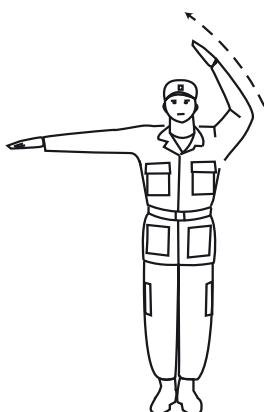
Vpřed

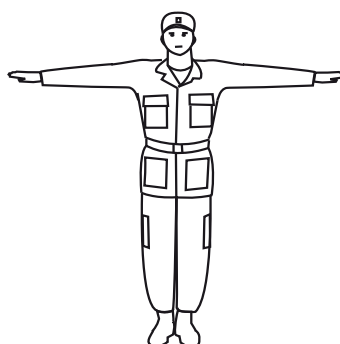
Stoupej

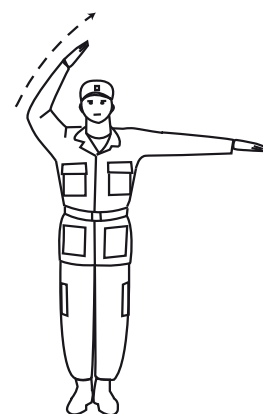
Připraven ke vzletu

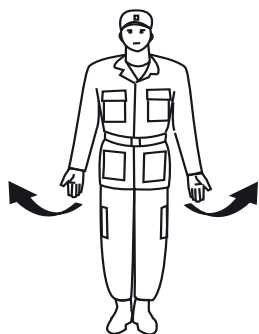
Vlevo

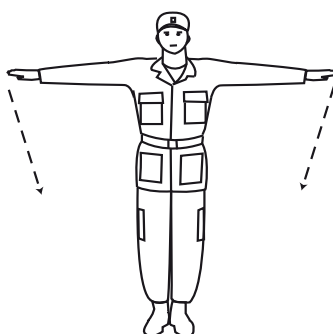
Setrvej ve visu

Vpravo

Vzad

Klesej

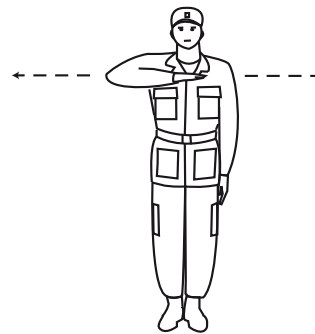
Přistaň

Ano

Ne

Vypni motory

Uvolni náklad

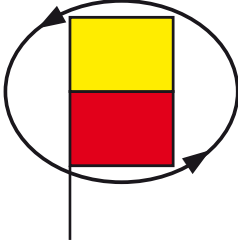

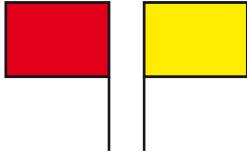

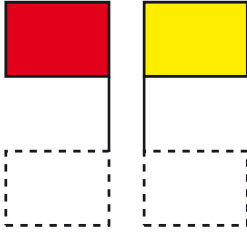

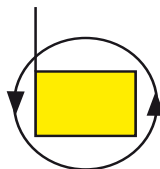
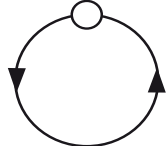
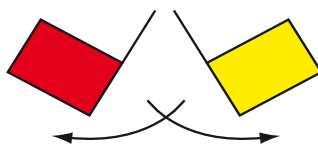

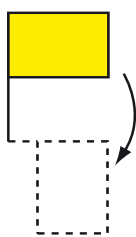

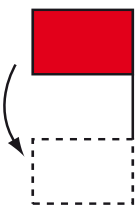

Náklad se neuvolnil

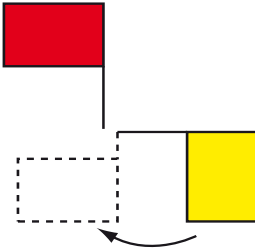
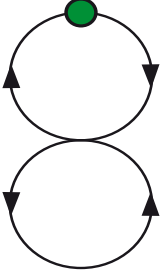
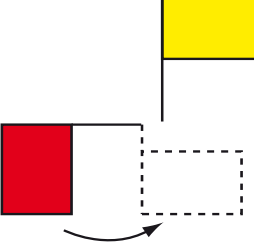
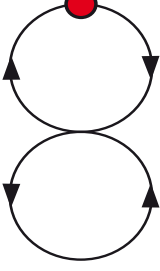
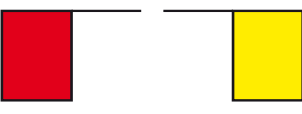

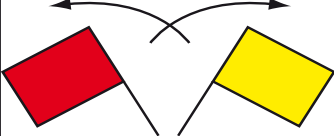

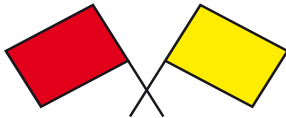

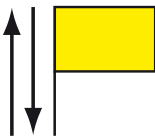

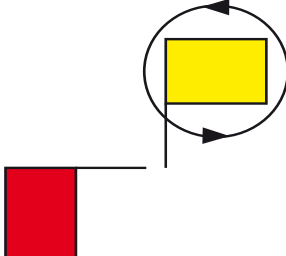
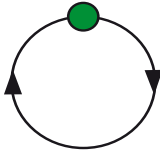
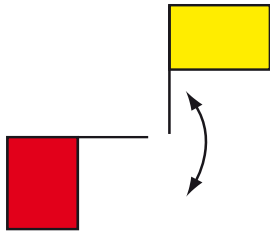

Vazači jdou
k vrtulníku

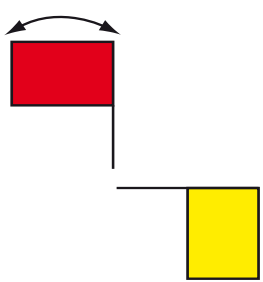

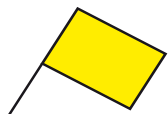

SIGNÁLY PRO VELENÍ

Signál	Smluvená znamení		
	pažemi	praporky	svítilnou
Pozor (dělej to co já)	pravou vzpažit a držet ji až do odpovědi	totéž se žlutým v pravé ruce 	řada teček bílým světlem
Shromáždění velitelů	pravou vzpažit a kroužit nad hlavou, pak rychle připažit	totéž s červeným a žlutým v pravé ruce 	bílým světlem mávat v půlkruhu nad hlavou
K vozidlům	obě vzpažit a držet do splnění	totéž se žlutým v pravé a červeným v levé ruce 	bílým světlem mávat vodorovně doprava a doleva na úrovni ramen
Nasednout (sesednout)	obě vzpažit a upažením připažit	totéž se žlutým v pravé a červeným v levé ruce 	bílým světlem mávat nahoru a dolů

Signál	Smluvená znamení		
	pažemi	praporky	svítilnou
Motory spustit	pravou kroužit před tělem proti směru hodinových ručiček	totéž se žlutým v pravé ruce 	bílým světlem kroužit před sebou proti směru hodinových ručiček
Motory zastavit	z připázení mávat zkříženě před sebou	totéž se žlutým v pravé a červeným v levé ruce 	červeným světlem mávat v půlkruhu dole před sebou
V chod (vpřed)	pravou vzpažit, obrátit se do směru pohybu a předpažit	totéž se žlutým v pravé ruce 	zeleným světlem mávat nahoru a dolů
Stát	levou vzpažit a předpažením připážit, opakovat do splnění	totéž s červeným v levé ruce 	červeným světlem mávat nahoru a dolů

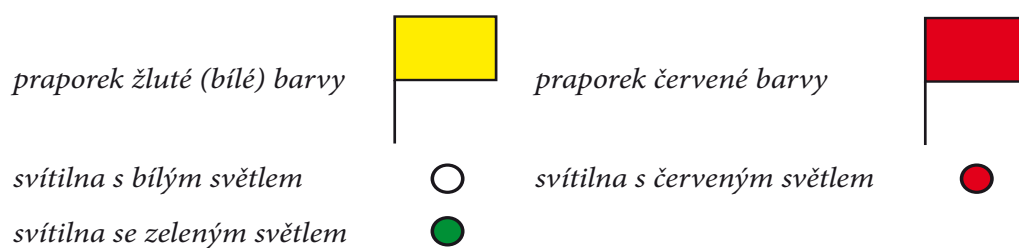
Signál	Smluvená znamení		
	pažemi	praporky	svítilnou
Vzdálenosti zvětšit	levou vzpažit a pravou upažit a mávat jí dolů a nahoru k úrovni ramene	totéž se žlutým v pravé a červeným v levé ruce 	zeleným světlem opisovat svislou osmičku
Vzdálenosti zmenšit	pravou vzpažit, levou upažit a mávat jí dolů a nahoru k úrovni ramene	totéž se žlutým v pravé a červeným v levé ruce 	červeným světlem opisovat svislou osmičku
V linii vozidel	obě upažit a držet až do odpovědi	totéž se žlutým v pravé a červeným v levé ruce 	zeleným světlem mávat doprava a doleva před sebou na úrovni ramen
V linii četových proudů	obě vzpažit a mávat nad hlavou	totéž se žlutým v pravé a červeným v levé ruce 	zeleným světlem opisovat nad hlavou doprava a doleva půlkruh

Signál	Smluvená znamení		
	pažemi	praporky	svítilnou
V linii rot- ních proudů	obě vzpažit, zkřížit je nad hlavou a držet v klidu	totéž se žlutým v pravé a červeným v levé ruce 	zeleným světlem mávat nad hla- vou doprava, při zpětném pohybu zhasnout
V proud	pravou svisle pohybovat nahoru a dolů	totéž se žlutým v pravé ruce 	zelené světlo držet v klidu a pak mávat nahoru a dolů (jako „vpřed“)
Všichni čelem vzad	levou upažit, pravou vzpažit a kroužit nad hlavou	totéž se žlutým v pravé a červeným v levé ruce 	zeleným světlem kroužit před sebou
Všichni vpravo (vlevo) v bok	levou upa- žit a pravou vzpažit, obrátit se do směru a mávat pra- vou rukou nahoru a dolů do úrovně ramene	totéž se žlutým v pravé a červeným v levé ruce 	zeleným světlem mávat shora dolů a do uda- ného směru

Signál	Smluvená znamení		
	pažemi	praporky	svítilnou
Havárie (vynucená zastávka)	pravou upažit, levou vzpažit a mávat jí nad hlavou doprava a doleva	totéž se žlutým v pravé a červeným v levé ruce; poté umístit červený praporek na vozidle pod úhlem 45° 	červeným světlem mávat před sebou doprava a doleva na úrovni ramene
Hotovo	pravou vzpažit zevnitř	totéž se žlutým v pravé ruce 	dlouhé zelené světlo

Poznámky:

V tabulce signálů jsou vyznačeny:

Praporky mají rozměry (30 × 20) cm. Tyč je dlouhá 50 cm. Místo žlutého praporku se může použít bílý praporek.

Další signály a smluvená znamení stanoví velitel při nácvičku nebo zahájení činnosti podle potřeby.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Natálie Nováková
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Jiří Langer, Ph. D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Vizuálně-motorická znaková komunikace v praxi záchranných a ozbrojených složek
Název v angličtině:	Visual-Motoric CharacterCommunication in the Practice of Rescued and Armed Forces.
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá vizuálně-motorickou znakovou komunikací v praxi u ochranných a ozbrojených složek. Zkoumá jejich její využití, rozsah a kvalitu v jednotlivých složkách. Dále analyzuje jejich rozdíly či podobnosti a srovná jednotlivé komunikační systémy se znakovým jazykem, používaném v komunikaci u osob se sluchovým postižením.
Klíčová slova:	Vizuálně-motorické komunikační systémy, integrovaný záchranný systém, Policie, Hasičský záchranný sbor, Zdravotní záchranná služba, Armáda

Anotace v angličtině:	The bachelor thesis deals with visual-motoric sign communication in practice for protective and armed forces. It examines their use, scope and quality in individual components. Furthermore, it analyzes their differences or similarities and compares individual communication systems with the sign language used in communication for people with hearing impairment.
Klíčová slova v angličtině:	Visual-Motor Communication Systems, Integrated Rescue System, Police, Fire Rescue Service, Emergency Medical Service, Army
Přílohy vázané v práci:	PŘÍLOHA A - signály využívající ZZS ČR PŘÍLOHA B - signály využívající HZS ČR PŘÍLOHA C - signály využívající PČR PŘÍLOHA D - signály využívající AČR
Rozsah práce:	65 stran
Jazyk práce:	český jazyk